

Kommunedelplan for idrett og friluftsliv

2023 - 2026

Tromsø kommune

Telefon 77 79 00 00

postmottak@tromso.kommune.no

Postadresse: Postboks 6900, 9299 Tromsø

Besøksadresse: Rådhusgata 2, 9008 Tromsø

Organisasjonsnummer: 940 101 808

Forsidefoto: Henrik Romsaas

Innhold

1	Innledning.....	5
2	Begrepsavklaringer	7
3	Visjon og mål	9
4	Organisert idrett og idrettsanlegg.....	11
	4.1 Delmål og tiltak	11
	4.1.1 Delmål 1: NOK.....	11
	4.1.2 Delmål 2: NÆERT.....	11
	4.1.3 Delmål 3: VARIERT	12
	4.1.4 Delmål 4: ENGASJERT	12
	4.2 Innledning.....	13
	4.3 Anleggsstatus i dag.....	14
	4.3.1 Kommunens drift, vedlikehold og rehabilitering	14
	4.3.2 Drift, vedlikehold og rehabilitering av private idrettsanlegg	15
	4.3.3 Anleggsdekningen i dag.....	16
	4.4 Anleggsbehov nå og i fremtiden	19
	4.4.1 Behovsanalyse i bydelene	20
	4.4.2 Prinsipper for arealplanlegging og anleggsutvikling	22
	4.4.3 Bruk av skoler og idrettsanlegg	24
	4.5 Idrettsarrangement	25
	4.6 Folkehelse, hverdagsaktivitet og livslang idrett.....	26
	4.7 Idrett for alle - Inkludering og mangfold	28
	4.7.1 Økonomi og bakgrunn som barriere	28
	4.7.2 OMNI-modellen.....	29
	4.7.3 Paraidrett	30
	4.8 Toppidrett	31
	4.9 Frivillighetens rammevilkår	32
	4.10 Bærekraft.....	32
5	Egenorganisert aktivitet og nærmiljø	35
	5.1 Delmål og tiltak	35
	5.1.1 Delmål 1: NOK.....	35
	5.1.2 Delmål 2: NÆERT.....	35
	5.1.3 Delmål 3: VARIERT	36
	5.1.4 Delmål 4: ENGASJERT	36
	5.2 Innledning.....	37
	5.3 Egenorganisert idrett og fysisk aktivitet i Tromsø	39
	5.4 Nærmiljøanlegg og lekeplasser.....	41

5.4.1	Oversikt over kommunalt eide lekeplasser i Tromsø	44
5.4.2	Skolegårder som aktivitetsanlegg	46
6	Friluftsliv	48
	6.1 Delmål og tiltak	48
6.1.1	Delmål 1: NOK	48
6.1.2	Delmål 2: NÆRT	48
6.1.3	Delmål 3: VARIERT	49
6.1.4	Delmål 4: ENGASJERT	49
	6.2 Innledning	50
	6.3 Tilrettelegging og tilgjengelighet	51
6.3.1	Bynært friluftsliv	53
6.3.2	Kulturminner	54
6.3.3	Tilgjengelighet og universell utforming	54
6.3.4	Kvaliteter i friluftslivet	55
6.3.5	Mangfoldig friluftsliv	56
6.3.6	Forvaltning og drift	58
6.3.7	Frivillighet og samarbeid	59
6.3.8	Informasjon	60
	6.4 Bærekraftig friluftsliv	61
6.4.1	Miljø og forurensning	61
6.4.2	Viltforvaltning	61
6.4.3	Verneområder	62
6.4.4	Naturbasert næring	63
6.4.4.1	Reiseliv	63
6.4.4.2	Fiske og oppdrett	64
6.4.4.3	Landbruk og reindrift	64
	6.5 Sikring av friluftsområder	65
6.5.1	Statlig sikring	65
6.5.2	Markagrensa	66
7	Arbeidsprosessen	67
8	Vurdering og evaluering av planen	68

Vedlegg:

Kart bydeler	70
Kart distrikt	71

1 Innledning

Idrett og friluftsliv har stor betydning i livet til svært mange og i Tromsø er det mange muligheter for å være aktiv. Om du foretrekker idrettshallen, skiløypa, rolige turer i marka eller luftige turer i fjellet har Tromsø muligheter i verdensklasse – og det nesten rett utenfor stuedøra!

Bærekraftig folkehelse i et miljøperspektiv

For mange er aktiviteter innen idrett og friluftsliv ikke bare en kjær fritidsaktivitet, men også identitetsskapende og en viktig sosial møteplass. Det er velkjent at aktivitet og naturmøter bidrar positivt til enkeltmenneskers mentale og fysiske helse. I kommuneplanens samfunnsdel har Tromsø kommune som mål at alle innbyggerne skal ha *mulighet til å ivareta egen helse, trivsel og livskvalitet gjennom hele livet*. Tilgangen til og muligheter for aktiv deltakelse i idrett og friluftsliv er et avgjørende bidrag for å oppnå denne målsetningen.

Selv om Tromsø har en aktiv befolkning er det fortsatt for mange som av ulike årsaker er stillesittende i hverdagen. For å stimulere til økt aktivitet hos disse, er det viktig med tilrettelegging for et mangfold av lavterskeltilbud i lokalmiljøene. Fokus på hverdagsaktivitet er også et viktig bidrag for å øke aktivitetsnivået. For eksempel vil det å velge gange eller sykkel fremfor motorisert transport til daglige gjøremål øke aktivitetsnivået, samtidig som belastningen på miljøet minsker.

I arealplanleggingen blir prioriteringene av idretts- og friluftsmål helt avgjørende for å forbedre folkehelse, skape mer trivsel og gjøre byen og lokalmiljøene mer attraktive og mangfoldige.

Tromsø kommune har videre som målsetning å være *ledende i arbeidet for et klima- og miljøvennlig samfunn*. Dette skal skje gjennom en *bærekraftig arealbruk* og ivaretagelse av *naturmangfold og kulturmiljø*. Idrett og friluftsliv skaper et fotavtrykk, både gjennom etablering av store og små anlegg og gjennom aktivitet i naturmiljøet. Tromsøs storslåtte nordnorske natur er også sårbar, og arealendringer påvirker naturmangfoldet, både lokalt og i verden. Grundig, langsiktig og helhetlig planlegging med faglig sterk forankring er derfor viktig for å gjennomføre målsetningene innenfor idrett og friluftsliv på en bærekraftig måte.

Verdiskaping

Deltakelse i idrett og friluftsliv bidrar til en sunnere og friskere befolkning med færre helseplager og mer overskudd i hverdagen. Dette medfører store besparelser innen velferds- og helsesektorene som på et samfunnsnivå (nasjonalt) er beregnet å ligge på flere hundre milliarder. Samtidig gir tilrettelagt tilgang på natur og friluftsmuligheter, samt arrangementer som blant annet Midnight Sun Marathon og Nyttårsturneringen i håndball, gode rammer for en reiselivsnæring i vekst. På denne måten styrkes også næringslivet og Tromsø som en drivkraft i regionen. Innenfor idrett og friluftsliv legges det hvert år også ned en betydelig frivillig innsats i form av arbeidstimer. Basert på frivillighetstall, står Tromsøidretten alene for en verdiskaping på hele 239 millioner kroner.

Om planen

Kommunedelplanen fastsetter mål og delmål for arbeidet med forvaltning og tilrettelegging for idrett og friluftsliv. Planen tar både en bred og konkret tilnærming til behovene og tiltakene for idrett og friluftsliv i kommunen. Den inneholder også et handlingsprogram som fokuserer på anlegg, som vil legge grunnlaget for tildeling av spillemidler i plan perioden. Planen revideres normalt hvert fjerde år mens handlingsprogrammet oppdateres årlig etter behov.

Kommunedelplanen er ikke juridisk bindende, men må ses på som et oppdatert faglig innspill på området til bruk i eksempelvis arealforvaltningen. Tiltak og delmål fastsatt i planen må derfor benyttes som strategiske retningslinjer ved utarbeidelse av kommuneplanens arealdel og i andre relevante saksbehandlinger for å oppnå målsetningene.

Planen er delt opp i tre deler, med én del om idrett, én del om egenorganisert idrett og fysisk aktivitet og én del om friluftsliv. Samtidig er det viktig å understreke at det ofte er en overlapp mellom disse fagfeltene og mange av delmålene og tiltakene vil derfor være viktige for både idrett og friluftsliv.

I arbeidet med kommunedelplanen mottok kommunen mange gode innspill fra lag og foreninger. Dette viser at befolkningen er engasjert i disse fagområdene og at arbeidet med planen er viktig for våre innbyggere.

Kommunen har et interaktivt temakart over friluft, idrett og lekeplasser. Du kan finne dette på Kartportalen til Tromsø kommune eller benytte følgende nettside: <https://arcg.is/SmD4u1>

2 Begrepsavklaringer

Friluftsliv blir av Stortinget definert som «opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse» (Meld. St. 18, 2015-2016). Kulturdepartementet har valgt å la friluftsliv inngå i begrepet fysisk aktivitet.

Idrett blir i St. melding nr.41 (1991-92) Om idretten – folkebevegelse og folkeforlystelse, definert som «aktiviteter som i stor grad utøves i fritiden og der kroppsstillinger og bevegelser er sentrale element». Idrett dreier seg om kroppsutfoldelse, som skiller seg fra kroppsbruk i arbeid og i hverdagslige gjøremål. Det er snakk om «frivillig» kroppsutfoldelse der ferdigheter, prestasjoner og glede står sentralt.

Folkehelsearbeid: Det å fremme, bevare og gjenvinne helse, sunnhet og trivsel, ved å ta hensyn til individuelle forskjeller og ferdigheter.

Helse defineres av Verdens helseorganisasjon (WHO) til å være «en tilstand av fullstendig fysisk, psykisk og sosialt velvære og ikke bare fravær av sykdom eller lidelser».

Mosjon blir i kommunedelplanen definert som fysisk aktivitet som fokuserer på helse/ fysisk form, adspredelse og som ikke er konkurranse.

Idrettsanlegg er alle anlegg som er spesielt tilrettelagt for utøvelse av en/ flere idrett(er). Departementet opererer med følgende klassifisering i henhold til spillemiddelfordelingen: Nærmiljøanlegg, ordinære anlegg og rehabilitering av anlegg.

Flerbruksanlegg: Anlegg tilrettelagt for flere ulike typer idrett. Skiller seg fra anlegg som er særlig tilrettelagt for en avgrenset type idrett.

Spesialanlegg: Anlegg som er særlig tilrettelagt for en avgrenset type idrett, som for eksempel ishall, friidrettsbane etc.

Nærmiljøanlegg: Utendørsanlegg eller områder tilrettelagt for egenorganisert aktivitet, i tilknytning til bo- og/ eller oppholdsområder. Områdene skal være fritt allment tilgjengelig og primært for barn og ungdom. Nærmiljøanlegg kan lokaliseres i tilknytning til et skoleanlegg og/eller idrettsanlegg. Ved samlokalisering med idrettsanlegg skal anlegget være for egenorganisert fysisk aktivitet. De skal ikke utformes for å dekke behovet for anlegg til organisert idrettslig aktivitet eller konkurranseaktivitet.

Ordinære anlegg: Tilskuddsberettigede anlegg som fremgår av «bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet». De tekniske krav til mål og utforming av anleggene tar utgangspunkt i konkurransereglene til det enkelte særforbund.

Rehabilitering av anlegg: Istandsetting av et anlegg som skal gi en vesentlig funksjonell og bruksmessig standardheving i forhold til dagens situasjon. Rehabilitering kan bety å tilpasse det til nye funksjoner og bruksområder.

Friluftsområder: Store, ofte uregulerte, deler av utmark som omfattes av allemannsretten. Det er ikke krav om parkmessig opparbeidelse, kun tilrettelegging for funksjon og bruk. Områdene benyttes til turliv, jakt, fiske, trim og aktiv trening. I reguleringsammenheng kan friluftsområder avsettes til spesialområder for friluftsliv etter bestemmelsene i plan- og bygningsloven (§ 25 nr. 6).

Friområder: Avgrensede områder med spesiell tilrettelegging og opparbeiding for allmennhetens uhindrede rekreasjon og opphold. Områdene er vanligvis ervervet, opparbeidet og vedlikeholdt av kommunen. Kan være parkanlegg, turveier, lysløyper, lekeplasser, nærmiljøanlegg og badeplasser. I reguleringsammenheng er friområder en egen kategori etter bestemmelsene i plan- og bygningsloven (§ 25 nr. 4).

Grøntstruktur: Alt areal hvor det vokser vegetasjon.

Offentlig grønntstruktur: De arealer kommunen har i sin forvaltning, hvor det vokser vegetasjon. Områder som etter plan- og bygningsloven er gitt reguleringsformål «friområde», med underformål park, turvei, skiløype, lek, badeplass eller idrett/sport.

Arealplan: Plan for hvordan grunn i et nærmere avgrenset område skal utnyttes. Arealplaner viser hvordan hus, veier, skoler m.m. skal ligge.

Allemannsretten: Retten til fri ferdsel, opphold og aktivitet i utmark slik det er beskrevet i Friluftsløven.

Revidering/revisjon: En fullstendig saksbehandling, etter plan- og bygningslovens §20-5, med sluttbehandling i kommunestyret. Vesentlige endringer av planen skal behandles på samme måte som revidering av planen.

Rullering: Mindre vesentlige endringer av handlingsprogrammet. Så lenge rullering kun medfører endringer på prioriteringslisten av allerede oppsatte anlegg (og ikke vesentlige endringer ellers) aksepterer departementet at den politiske behandlingen delegeres til et hovedutvalg. Idrettsråd og andre involverte parter i kommunen bør få handlingsprogrammet til uttalelse.

3 Visjon og mål

FLERE AKTIVE – LENGRE

HOVEDMÅL:

Tromsø kommune skal bidra til å øke det fysiske aktivitetsnivået i befolkningen gjennom å tilrettelegge for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv året rundt.

DELMÅL: Idrett og egenorganisert fysisk aktivitet og friluftsliv har alle delmål definert som NOK, NÆRT, VARIERT og ENGASJERT. Disse er nærmere beskrevet under de respektive fagkapitlene. Hovedpunktene listes i denne tabellen.

	Idrett og egenorganisert fysisk aktivitet*	Friluft
NOK	Det skal være tilstrekkelig med anlegg til at kommunens innbyggere kan delta i idrettsaktiviteter lokalt.	Attraktive områder for friluftsliv skal sikres og forvaltes slik at naturverdier og muligheter for friluftaktiviteter blir ivaretatt, nå og i fremtiden.
NÆRT	Anlegg skal være tilgjengelig i nærheten av der folk bor.	Alle skal ha tilgang til gode grønne og blå områder i nærheten av der de bor.
VARIERT	Aktivitetstilbudet i kommunen skal være bredt og mangfoldig slik at alle kan finne sin aktivitet.	De grønne og blå områdene skal gi friluftsopplevelser med varierte opplevelseskvaliteter.
ENGASJERT	Aktiviteten skal driftes med interesse og engasjement for brukerne.	Innbyggerne i Tromsø kommune skal ha kompetanse og inspirasjon til å være friluftaktive hele året på en trygg og hensynsfull måte.

*Idrett og egenorganisert idrett har sammenfallende og overlappende målsetninger og er derfor satt sammen i en kolonne i oversikten.

Foto: Pål Jakobsen

Kommunedelplanens visjon og mål er solid forankret i kommunens visjon om et bærekraftig Tromsø. Ved å arbeide mot målene i denne planen vil man bidra til å oppnå de tre samfunnsmålene om sosial, klima- og miljømessig og økonomisk bærekraft som fremgår i "Tromsø vil". Disse målene og tiltakene vil også være et viktig bidrag innenfor tre av de fem prioriterte satsingsområdene i kommunen: Sammen skal vi skape god folkehelse, investere i barn og unge og gjøre Tromsø til en attraktiv kommune for etableringer – og det alt innenfor naturens tålegrenser.

4 Organisert idrett og idrettsanlegg

4.1 Delmål og tiltak

Det er definert fire delmål med tilhørende tiltak for idretten i denne planperioden, delt inn i kategoriene NOK, NÆRT, VARIERT og ENGASJERT.

4.1.1 Delmål 1: NOK

Det skal være tilstrekkelig med anlegg til at kommunens innbyggere kan delta i idrettsaktiviteter lokalt.

Tiltak delmål 1

Tromsø kommune skal:

- Sikre og avsette tilstrekkelig areal for utvikling av anlegg for idrett og fysisk aktivitet i takt med befolkningsutviklingen og basert på dokumenterte behov.
- Arbeide for etablering av nye anlegg både i kommunal og privat regi i samsvar med prinsippene for arealplanlegging og anleggsutvikling.
- Sørge for at det finnes anlegg tilgjengelige både for trening og arrangementer.
- Sikre at eksisterende og nye anlegg fungerer godt og møter brukernes krav.
- Stille kommunale anlegg til disposisjon for lag og foreninger til idrett og fysisk aktivitet og sørge for at bygg og anlegg ikke står ubenyttet og utnyttes best mulig.
- Tilstrebe minimal nedetid i kommunale idrettsanlegg og at vedlikeholdstiltak utføres utenom sesong.

4.1.2 Delmål 2: NÆRT

Anlegg skal være tilgjengelig i nærheten av der folk bor.

Tiltak delmål 2

Tromsø kommune skal:

- Ivareta og vedlikeholde eksisterende anlegg i bydelene og distriktene.
- Sørge for at anlegg og områder etableres nær boligområder, skoler eller bydels-/lokalsenter.
- Ved rehabilitering og nybygg av skoler skal det bygges en flerbrukshall (25x45m).
- Tilrettelegge for at alle barn og unge har et godt og attraktivt aktivitetstilbud der de bor.
- Sørge for at man enkelt og trygt kan komme seg til idrettsanlegg til fots eller på sykkel hele året. Undersøke mulighetene for interkommunalt samarbeid for å øke antall idrettsanlegg i distrikts-Tromsø.

4.1.3 Delmål 3: VARIERT

Aktivitetstilbudet i kommunen skal være bredt og mangfoldig slik at alle kan finne sin aktivitet.

Tiltak delmål 3

Tromsø kommune skal:

- Ha fokus på flerbruk, samlokalisering og samarbeid ved utvikling av nye anlegg og arealer til idrett og fysisk aktivitet.
- Styrke og tilrettelegge for inkludering og kulturelt mangfold for en varm og livskraftig idrett alle kan delta i.
- Opprettholde bredden i aktivitetstilbudet og tilrettelegge for nye aktivitetsformer.
- Tilrettelegge for livslang idrett og aktivitetsglede i alle livsfaser.
- Styrke hverdagsaktiviteten.

4.1.4 Delmål 4: ENGASJERT

Aktiviteten skal driftes med interesse og engasjement for brukerne.

Tiltak delmål 4

Tromsø kommune skal:

- Yte god service til brukerne.
- Tilrettelegge for frivillighet og stimulere til økt samskapning mellom innbyggere, frivillig sektor og kommunen.
- Styrke rammene for frivillige og lokale initiativ som gir økt fysisk aktivitet og engasjement.
- Stille seg positiv til initiativer som understøtter målsetningene i planen.
- Fremme Tromsø som en attraktiv til destinasjon for idrettsarrangementer ved å tilby gode rammevilkår for små og store arrangører.
- Basere vedlikehold og utbygging på prinsipper om sirkulær økonomi, bruk av miljøvennlige materialer og energi effektiveløsninger med lave klimagassutslipp.
- Arbeide for å utjevne de økonomiske ulikhetene i Tromsø-idretten.

4.2 Innledning

En aktiv befolkning som får muligheten til å drive fysisk aktivitet er grunnleggende for et godt lokalsamfunn. Idrett og fysisk aktivitet gir glede, overskudd og bidrar til fysisk og psykisk mestring. Å være aktiv er ikke bare viktig for den enkelte, men har også samfunnsmessige fordeler som bedre folkehelse, økt levealder og lavere helsekostnader. Idrett, trening og mosjon spiller også en viktig rolle for å oppnå nasjonale helsepolitiske mål og anbefalinger, samt kommunens visjon om et bærekraftig Tromsø.

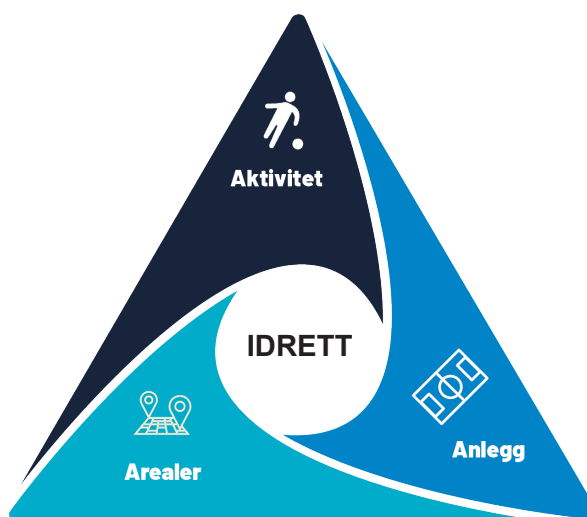
Idrett og fysisk aktivitet er en stor del av livet til mange, og ni av ti barn er innom den organiserte idretten i løpet av oppveksten. Det gjør idretts- og aktivitetsanleggene til viktige sosiale møteplasser for barn og unge, og et av sivilsamfunnets viktigste bidrag til gode og trygge oppvekstvilkår. Idretts- og aktivitetsarenaene spiller også en betydelig rolle for tilhørighet, identitet og demokratisk læring. Videre kan idretten være veien til integrering, inkludering, og bekjempelse av utenforskap. Kommunens innsats på fagområdet kan derfor bidra til god helse, samhold, styrket stedsidentitet og reduksjon av sosiale forskjeller.

Tromsø kommune, sammen med idretten, spiller en sentral rolle innen de tre viktigste premissene for tilrettelegging av idrett: Arealer, Anlegg og Aktivitet.

Arealer er nødvendige for å kunne bygge gode og tidsriktige **anlegg** som igjen er en forutsetning for å drive **aktivitet**.

De “tre A-ene” kan betraktes som en tilretteleggingstrekant der hver side er avhengig av og påvirker hverandre: Arealer og anlegg skaper økt aktivitet og økt aktivitet skaper behov for nye arealer og nye anlegg.

Tromsø kommune er som plan- og byggesaksmyndighet ansvarlig for å sikre at det avsettes tilstrekkelige og egnede arealer til utvikling av anlegg for idrett og fysisk aktivitet. Kommunen er også sentral som strategisk arealutvikler gjennom egne tema- og kommunedelplaner og gjennom utarbeidelse av kommuneplanens arealdel.

Kommunen har også oppgaver knyttet til forvaltning, drift og vedlikehold. Dette bidrar til å støtte idrettens aktiviteter, fremme kunnskapsbasert utvikling og tilrettelegge for idrettsarrangementer. Kommunen skal støtte de frivillige gjennom å styrke rammevilkårene og gi tilskudd til gode tiltak og prosjekter. Videre skal kommunen bidra til og stimulere bærekraftige idrettsarrangementer som engasjerer og skaper glede i befolkningen.

Gode økonomiske rammevilkår er en viktig forutsetning for at alle idretter skal kunne drive arealutvikling, anleggsutvikling og aktivitet. Derfor vil sikring av de økonomiske rammevilkår være en viktig faktor for å utvikle de tre A-ene i tilretteleggingstrekanten på best mulig måte.

4.3 Anleggsstatus i dag

4.3.1 Kommunens drift, vedlikehold og rehabilitering

I Tromsø er kommunen en stor anleggseier innen idretten. Kommunen har i sin portefølje innendørsanlegg, ishall, utendørsanlegg for friidrett, alpinanlegg og kunstgressbaner. Det krever betydelige ressurser til drift og vedlikehold. Flere av anleggene er også av eldre dato og har et økende vedlikeholdsbehov. For å ha et attraktivt tilbud til befolkningen er det viktig å vedlikeholde de eksisterende idrettsanleggene på jevnlig basis gjennom hele anleggets levetid. Det må derfor årlig settes av midler til tiltak og utbedringer. Videre er det viktig at man ved etablering av nye anlegg, tar hensyn til fremtidige vedlikeholdskostnader og innarbeider dette i budsjettet fra starten av.

Ettersom at store deler av Tromsøidretten foregår i kommunens idrettsanlegg er det viktig å yte god service brukerne. Brukerne skal i så stor grad som mulig oppleve en sømløs bruk av anleggene. Dette innebærer at brukerne skal møte anlegg som tilfredsstillende innenfor deres idrett, samt oppleve at tilbakemeldinger blir hørt og fulgt opp, både på vakttelefonen og ved registrering på «HallenMin». Videre skal vedlikehold og rehabilitering så langt det lar seg gjøre foregå utenfor sesong og i overensstemmelse med brukerne som er i anlegget.

Høsten 2020 ble det startet et større arbeid med å få oversikt over kommunens idrettsanlegg, samt utarbeide en forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdsplan (FDV-plan) for disse. FDV-planen skal beskrive tilstanden og kapasiteten ved idrettsanleggene og det kommunale utstyret, samt fungere som et verktøy for en samordnet prioritering av drifts- og vedlikeholdstiltak ved de ulike anleggene. Selve FDV-planen er påbegynt, og det er et mål å ferdigstille denne og ta den i bruk som et styringsverktøy.

4.3.2 Drift, vedlikehold og rehabilitering av private idrettsanlegg

For private anleggseiere kan økonomien ved drift av anlegg være krevende. I ytterste konsekvens kan dette bety dyr leie og/eller høye deltakerkostnader for sluttbrukere, eller manglende vedlikehold av anleggene. Det er derfor viktig at det tilrettelegges for god drift av anlegg og at det planlegges godt for drift ved etablering av nye anlegg. For å hjelpe til med dette har Tromsø kommune en egen tilskuddsordning for privateide idrettsanlegg, som retter seg mot vedlikeholdstiltak og etablering av anlegg, samt innkjøp av fellesutstyr.

Videre er spillemiddelordningen et viktig bidrag. Det må derfor tilrettelegges for at flere av de private anleggseierne søker om tilskudd via spillemiddelordningen ved rehabilitering av sine anlegg.

4.3.3 Anleggsdekningen i dag

Dagens anleggsdekning i Tromsø er varierende. Som innbygger kan man drive med utallige ulike idretter og aktiviteter. Samtidig viser tall fra Norsk idrettsindeks at Tromsø har lavest anleggspoeng per innbygger og nest lavest anleggspoeng per aktive i hele Troms og Finnmark fylke.

I tabellen under gjennomgås anleggsstatusen for den organiserte idretten i bydelene. Bydelsoppdelingen følger samme oppdeling som i kommunens arealdel (KPA) og kart er vedlagt planen. I tabellen er det kun tatt hensyn til de anleggene og områdene som benyttes av idrettslag i trenings- og konkurransesammenheng.

Foto: Sigve Fagermo Nytnun

Ved vurderingen av dekningsgraden skilles det mellom bydelsanlegg og spesialanlegg. Bydelsanlegg er de anleggene som er ment å dekke behovet i selve bydelen, mens spesialanlegg dekker hele byens behov innenfor enkelte idretter eller fungerer som arrangementsanlegg. Spesialanleggene kan imidlertid også fungere som bydelsanlegg i hverdagen.

I vurderingen under har en bydel blitt vurdert til å ha lav anleggsdekning dersom den kun har en 11'er kunstgressbane eller en flerbrukshall av normalhall størrelse (25x45m). Dersom bydelen har både og, har den blitt vurdert til å ha middels anleggsdekning. Ved god anleggsdekning har bydelen begge deler i tillegg til et eller flere spesialanlegg. Det er også gjort skjønsmessige vurderinger av hver bydel.

Anleggsstatus i bydelene

Bydel	Dagens status Anlegg i bydelen i dag (mai 2023). Anlegg som ikke er offentlig er markert som privat (P).	Dekningsgrad
Kroken og omegn	<p>Bydelsanlegg: Krokeldalen kunstgressbane, Krokenhallen, Lysløype.</p> <p>Spesialanlegg: Alpinanlegg, Ridesenter.</p>	Kroken har middels dekning på idrettsanlegg. Skjelnan og Lunheim har mangel på idrettsanlegg, men benytter anlegg i Kroken.
Tromsdalen og Reinen	<p>Bydelsanlegg: Tromsdalen Idrettshall, Tromstun idrettshall, Tromsdalen Kunstgressbane (P), Lysløyper, Liten kunstgressbane.</p> <p>Spesialanlegg: TUIL Arena (P), Skøytebane.</p>	Tromsdalen har god dekning av idrettsanlegg. Reinen har lav dekning på idrettsanlegg.
Stakkevollan	<p>Bydelsanlegg: Bobla (P), Stakkevollan kunstgressbane (P), Stakkevollanhallen.</p> <p>Spesialanlegg: Tromsø Golf og Squashpark (P).</p>	God dekning på idrettsanlegg.
Borgtun	<p>Bydelsanlegg: Fløyahallen (P), Fløyabanen (P), Lysløyper, Krafthallen 1 og 2 (P), Bedriftsidrettshallen (P).</p> <p>Spesialanlegg: Hoppanlegg, Tromsøhallen, Tromsø Turnhall (P), Tromsøbadet, Tromsø Klatrehall, Tromsø Ishall, Tennis- og squashhallen (P), Skistadion, Skiskytteranlegg.</p>	God dekning på idrettsanlegg.

Sentrum	Bydelsanlegg: Gyllenborghallen. Spesialanlegg: Vallhall friidrettsstadion, Alfheim stadion.	Lav dekning på idrettsanlegg.
Sør-Tromsøya	Bydelsanlegg: Bjerkaker kunstgressbane, Lysløype, Bak-Olsen, Lerøyhallen (P). Spesialanlegg: Skyteanlegg.	Lav dekning flerbrukshaller, god dekning fotball.
Mortensnes, Workinnmarka og Prestvannet	Bydelsanlegg: Skarphallen (P), Skarpmarka kunstgressbane, Lysløype. Spesialanlegg: Charlottenlund, Rideskole.	Lav dekning flerbrukshaller og god dekning fotball.
Hamna	Bydelsanlegg: Hamnabanen (P), Hamna fotballhall, Lysløype.	Lav dekning flerbrukshaller og middels dekning fotball.
Kvaløysletta	Bydelsanlegg: Rødtindhallen, Storelvahallen, Skistadion (P), Rulleskianlegg (P), Lysløype, Storelva kunstgressbane.	Storelva har god dekning. Øvrig del av Kvaløysletta sentralt har liten dekning.
Distriksområdene (Bakkejord, Breivik, Brensholmen, Ersfjord, Kaldfjord, Kattfjord, Kvaløyvågen, Lakselvbukt, Lyfjord, Oldervik, Ramfjord, Sjursnes, Skittenelv, Skulsfjord, Straumbukta, Vikran)	Distriksområdene har varierende dekningsgrad av idrettsanlegg. Distriktene preges i større grad av anlegg opparbeidet på dugnad av lokale idrettslag. Det er primært fotballbaner/ grusbaner og skiløyper i distriktene. I tillegg er det et par spesialanlegg som Tromsø Golfbane, MX-bane, travbane, skytebane etc.	Svært varierende. Områdene har stort sett lav dekningsgrad, men kan vurderes som ok avhengig av sted og idrettstilbud.

4.4 Anleggsbehov nå og i fremtiden

Idrettsaktivitet skapes av at anlegg realiseres og tas i bruk. Gode og tidsriktige anlegg er en forutsetning for å drive aktivitet. Anleggsutviklingen i Tromsø består av å ta vare på de eksisterende anleggene og påse at det bygges nye. Kommunen skal være en pådriver og en tilrettelegger i anleggsutviklingen og påse at det settes av arealer og bygges anlegg i takt med befolkningsveksten og etter behov. Befolkningsvekst og fortetting gir imidlertid kommunen utfordringer knyttet til arealavsetting. Det er derfor enda viktigere at kommunen gjør riktige prioriteringer i arbeidet med å tilrettelegge for idrett og fysisk aktivitet.

Tromsø kommune har i første kvartal 2023 et befolkningstall på 78 303 innbyggere og 12 hallflater (i 9 haller). Ser man til Norges håndballforbund beregner de et normaltall på 5000 innbyggere per hallflate. Tallene over gir 6525 innbyggere per hallflate i Tromsø og en indikasjon på at kommunen har en underkapasitet av normalhaller. Dette samsvarer med tilbakemeldinger fra idrettslag, hvor flere melder om at de verken kan ta imot flere medlemmer og/eller øke tilbudet sitt grunnet manglende tilgang på treningsfasiliteter. En del idrettslag melder også om at de har ulike tilbud de ønsker å starte opp med, men at dette ikke lar seg gjøre som følge av for lite tid i anleggene.

Ser man på befolkningsveksten i kommunen er behovet for ytterligere anlegg økende. Tromsø har vokst kraftig siden år 2000, og ifølge SSB er det forventede befolkningstallet i 2030 på rundt 80 000 innbyggere. Det gir behov for fire nye hallflater i kommunen. Normalhaller er også det flest idrettslag peker på som det største behovet i kommunen nå og i årene fremover.

Foto: Astrid Pedersen

Ute i idrettsmiljøene er det imidlertid mange ønsker om anlegg til nettopp sin idrett. Mange ønsker og behov medfører at det er en krevende øvelse for kommunen å prioritere mellom disse. I en stadig mer fortettet by, er det hverken areal eller midler til å realisere alle anleggsønskene. Kommunen samarbeider derfor tett og godt med Tromsø Idrettsråd og Troms og Finnmark idrettskrets for å finne frem til de beste løsningene.

4.4.1 Behovsanalyse i bydelene

Ett av kommunens mål er å ha nok anlegg for idrett og fysisk aktivitet i riktig avstand til befolkningkonsentrasjonene. Ser man på befolkningstettheten er det lav anleggsdekning i bydelene Fagereng/Vangberg, Workinnmarka/Prestvannet, Hamna og Kroken.

Under følger en tabell med oversikt over anleggsbehovene i bydelene, samt en gjennomgang av anlegg som enten er vedtatt bygd eller som allerede er under bygging per dags dato. Det bemerkes at behovsanalysen ikke er uttømmende og må ses i sammenheng med handlingsprogrammet. Tabellen viser altså ikke alle ønsker som eksisterer, men lister opp en nøktern behovsliste med utgangspunkt i dekningsgradsanalysen i delkapittelet over.

Bydel	Behov	Planlagt Anlegg som er under bygging eller vedtatt bygd
Kroken og omegn	Det bør settes av areal til nærmiljøanlegg på Lunheim og flerbrukshall ved en eventuell framtidig utbygging på Skjelnan.	
Tromsdalen og Reinen	Flerbrukshall på Reinen/ Kaldslett. Skistadion i Tromsdalen.	
Stakkevollan	Utvidelse av fotballbane.	
Borgtun	Vurdere behov for flerbrukshall langs nye Stakkevollvegen i tilknytning til nye boliger. Oppgradering av Grønnåsen hoppanlegg.	
Sentrum	Behov i sentrum må vurderes i sammenheng med Borgtun. Tromsøhallens fremtid avgjør behovet her og for Borgtun.	
Sør-Tromsøya	Flerbrukshall på Sør-Tromsøya.	
Mortensnes, Workinnmarka og Prestvannet	Vestsiden av Tromsøya sør for Tverrforbindelsen har behov for idrettsanlegg, særlig flerbrukshall.	
Hamna	Flerbrukshall og 11'er fotballbane.	
Kvaløysletta	Flerbrukshall.	Flerbrukshall vedtatt i forbindelse med bygging av Kvaløya ungdomsskole.
Distriksområdene (Bakkejord, Breivik, Brensholmen, Ersfjord, Kaldfjord, Kattfjord, Kvaløyvågen, Lakselvbukt, Lyfjord, Oldervik, Ramfjord, Sjursnes, Skittenelv, Skulsfjord, Straumsbukta, Vikran)	Det er behov for flere innendørs anlegg flere steder, slik at aktivitetssesongen forlenges. Det er behov for opparbeidelse av kunstgressbaner for aktivitet og fotball.	

4.4.2 Prinsipper for arealplanlegging og anleggsutvikling

Helse blir til der mennesker bor og lever, i nærmiljøene (WHO, 1986)

I regjeringens handlingsplan for fysisk aktivitet (2020-2029) understrekes det at fysisk aktivitet er et nasjonalt hensyn som skal ivaretas i samfunns- og arealplanleggingen. For å kunne sikre areal til idretts-, friluft- og aktivitetsformål, samt sikre viktige prinsipper i denne kommunedelplanen, er det avgjørende å innarbeide areal og overordna krav ved rulleringen av kommuneplanens arealdel (KPA). Planlegging og realisering av idrettsformål er like mye by-, steds- og destinasjonsutvikling som anleggsutvikling for idretten.

Det er viktig at det blir prioritert en sterkere bydels- og lokalsentersatsing fremover, slik at alle innbyggere har tilbud nært der de bor. Dette handler om å utvikle bydeler og distrikter for å gi økt bolyst, samt gjøre de mer attraktive. Gode idretts- og nærmiljøanlegg er viktige sosiale møteplasser og legger grunnlaget for en god folkehelse og en god oppvekst. Avsatte arealer til idrett og fysisk aktivitet bør derfor være et av tilbudene i et nabolagssenter. Det oppfordres også til at det i bestemmelsene til KPA fremover stilles krav om at arealer til idrett og fysisk aktivitet skal vurderes i nye bolig- og fortetningsområder, samt i tilknytning til nabolagssentre og bydelsentre. Dersom det ikke avsettes slike arealer, bør det foreligge gode grunner for dette.

I forrige planperiode ble det vedtatt at det skal bygges en idrettshall i tilknytning til alle nye skoler og ved rehabilitering av eksisterende skoler (Kunnskapsskolen, kommunestyre 21.03.18). Med idrettshall menes det her en normalhall som utgjør spilleflaten til en håndballbane (25x45 meter, inkludert sikkerhetssoner). Anleggene skal være flerbrukshaller for bedre utnyttelse av arealet, samt fungere til undervisning på dagtid og sambruk med idrett og kultur etter skoletid.

Å investere i idrettsanlegg er ressurskrevende, men forskning viser at det er svært samfunnsøkonomisk gunstig på lang sikt. Basert på tall fra Vista Analyse (2022) kan man nå slå fast at for hver krone investert i idrettsanlegg får samfunnet tre kroner tilbake. Mer anlegg gir også mer aktivitet og mer varierte anlegg gir enda mer aktivitet.

Ved anleggsinvesteringer er det viktig å utnytte hver krone. Synergier som sambruk, samlokalisering og fellesløsninger må dermed være hovedprinsipper i anleggsutviklingen framover. Å plassere flere idrettsanlegg sammen gir ikke bare besparelser i driftskostnader og mer idrettsanlegg for hver investeringskrone; det åpner også opp for sportslig samarbeid mellom idretter. Ved planlegging og etablering av idrettsanlegg er det videre viktig at dette skjer i samarbeid med idrettslagene selv.

Utvikling av arealer, anlegg og aktivitet i framtiden må i tillegg ta hensyn til en stadig mer kompakt og fortettet by, med en økende befolkning. Kommunen må derfor stimulere til innovative løsninger som tilrettelegger for flerbruk med kompakt, rasjonell og funksjonell arealutnyttelse og anleggsutvikling. Kommunens tilrettelegging for idrett og fysisk aktivitet skal komme flest mulig til gode og det er derfor viktig at både eksisterende og nye anlegg blir universelt utformet. Videre er det et mål at anleggene skal utnyttes på best mulig måte.

Også ved etablering og realisering av spesialanlegg og arrangementsanlegg vil prinsippene over være gjeldende. Samtidig krever større spesialanlegg tilstrekkelig areal og infrastruktur. Kommunen ønsker at det skal etableres spesialanlegg i Tromsø, som også er et tilbud til regionen eller landsdelen. Ved utviklingen av større spesialanlegg skal det vurderes hvordan lokaliseringen forholder seg til areal- og byutviklingsstrategien. Inkludert i dette skal trafikkkløsnings og annen infrastruktur vurderes utfra planlagt bruk. Et spesialanlegg må også kunne brukes som et bydelsanlegg, slik at barn og unge i nærmiljøet trygt kan ta seg til anlegget i treningshverdagen. Som et prinsipp bør det gjøres vurdering av minimum to alternative lokasjoner av anlegget.

Foto: Vegard Stien

4.4.3 Bruk av skoler og idrettsanlegg

Det er et pågående prosjekt i Tromsø kommune om å få åpnet opp skolebyggene utenfor skoleruta for barn og unges kultur-, fritid- og idrettstilbud. Det skal tilrettelegges for at skolene kan brukes til overnatting og aktiviteter på ettermiddagstid, i helger og i ferier. Dette skal gjøres gjennom en kartlegging av bygg, behov og bruk. Kartleggingen vil avdekke hvilke skolebygg som egner seg til formålet, samt hvilke utbedringer som kreves på bygg som ikke egner seg til dette i dag.

Kommunens digitale utleiesystem skal sørge for tilgjengelige lokaler til overnatting og aktiviteter utover skolebruk både for innbyggere og for tilreisende lag og foreninger som skal delta på arrangementer i Tromsø kommune. Det er et mål at det etter hvert skal være et tilbud om lokaler i skolebygg i hver bydel.

Når det kommer til kommunens idrettsanlegg, er disse tilgjengelige 365 dager i året og kan bookes gjennom Bookup, også i ferier. Det er gratis for barn og unge å trene i anleggene, mens voksne over 18 år må betale. I tillegg er det egne satser for gjennomføring av arrangementer. Det jobbes det imidlertid med å senke kostnadene for bruken av kommunens idrettsanlegg. I løpet av planperioden er det et mål å legge frem et forslag om at all idrettsbruk skal bli gratis.

4.5 Idrettsarrangement

Det gjennomføres en rekke store og små idrettsarrangementer i Tromsø kommune. Arrangementene varierer i størrelse, omfang og idrettstype. Av de idrettslagene som svarte på spørreundersøkelsen, viser tallene at 39 % gjennomfører seriespill og hele 61 % gjennomfører andre typer idrettsarrangementer. En gjennomgang av arrangementene viser at det er alt fra turnstevner, fotballturneringer og onsdagsrenn til norgesmesterskap og internasjonale konkurranser.

I Tromsø kommunes arrangementsstrategi er det et mål at kommunen skal være en profesjonell samarbeidspartner som tilrettelegger for arrangementer. Å legge til rette for arrangementer er viktig for kommunen da idrettsarrangementer skaper engasjement, glede og livskvalitet. Idrettsarrangementer kan også være et viktig virkemiddel i by- og stedsutviklingen og bygge et positivt omdømme for Tromsø. Videre gir arrangementer positive ringvirkninger ved å fylle hotellrom og restauranter, og skape liv i bybildet. Idrettsarrangementer bidrar til at vi har en by hvor det skjer noe året rundt og de kan bidra til å utvikle og styrke Tromsø som Arktisk hovedstad.

Tromsøs utfordring som idrettsarrangementsby er imidlertid først og fremst anleggskapasiteten. Kommunen mangler en storstue som rommer gode konkurransearenaer og arrangementskvaliteter, i tillegg til flerbrukshaller i bydelene. Fra idretten etterspørres det også bedre fasiliteter i de eksisterende hallene som nettilgang, tribunekapasitet og lyd- og lysanlegg. I tillegg etterlyses det tilgang til skoler for overnatting i forbindelse med arrangementsgjennomføringen. Dette vil gjøre det enklere for de lokale idrettslagene som i dag har store breddearrangementer. Det vil også gjøre det lettere å etablere nye arrangementer.

Foto: Tromsø kommune

Utover dette mangler Tromsø utendørsanlegg tilrettelagt for dyr og idretter som for eksempel agility og ridning. Det er også behov for å tilgjengeliggjøre en større kommunal idrettshall for aktiviteter, stevner og utstillinger for dyr (agility, hund, katter, etc).

Lokale E-sportsarrangementer som for eksempel TGX, organisert av ikke-kommersielle aktører likestilles med idrettsarrangementer for barn og unge når det gjelder pris og tilgjengelighet av kommunale idrettshaller.

4.6 Folkehelse, hverdagsaktivitet og livslang idrett

«Det er vanskelig å finne noe enkelttiltak som gir like mye helse for innsatsen som det å være fysisk aktiv»

- Bjørn Guldvog, Direktør i Helsedirektoratet.

Idrett og fysisk aktivitet er av stor betydning for kommunens folkehelsearbeid og for å skape et inkluderende, bærekraftig og aktivt samfunn. I kommunens samfunnsdel er det et mål at innbyggerne skal leve en sunn livsstil med tilgang på fritidstilbud som fremmer folkehelsen. God helse og livskvalitet er viktig for den enkelte og bidrar til store samfunnsøkonomiske besparelser. En sunn og frisk befolkning forutsetter imidlertid en fysisk aktiv befolkning. Kommunen ønsker derfor at fysisk aktivitet skal være et naturlig valg for alle gjennom hele livet.

Undersøkelser av befolkningens aktivitetsnivå viser at vi generelt er for lite fysisk aktive og for stillesittende. Dette mønsteret henger sammen med samfunnsutviklingen hvor samfunnet i større grad enn tidligere er tilrettelagt for en inaktiv livsstil. Teknologiske nyvinninger overtar hverdagsaktiviteten og bidrar til økt inaktivitet i hverdagen. Vi kjører bil selv på korte distanser, og voksne bruker i gjennomsnitt 62 % av våken tid sittende i ro (Helsedirektoratet, 2016). Det ligger dermed et stort potensial i å øke hverdagsaktiviteten. Kommunen har derfor

Foto: Tromsø kommune

gjennom gå- og sykkelstrategien mål om at innbyggerne skal øke hverdagsaktiviteten ved å ta i bruk beina eller sykkelen mer for å komme seg til skole, arbeid og fritidsaktiviteter. Det er beregnet at velferdsgevinsten vil være 250 millioner kroner per år dersom 10 000 innbyggere i en kommune øker sitt fysiske aktivitetsnivå med 10-15 minutter daglig gange.

Tall fra Ungdata viser at 93 % av alle ungdommer har vært innom den organiserte idretten gjennom oppveksten. Det er formidable tall, men dessverre ser man også at 60 % av disse slutter før de er 18 år. Det ser dermed ut til at frafallet fra idretten i tenårene

er en større utfordring enn manglende rekruttering. Sett i et folkehelseperspektiv er det en utfordring at de som slutter tidlig med organisert idrett, er langt mindre fysisk aktive og trener langt mindre enn de som fortsetter. Det er dermed et ønske om å samarbeide med idretten for å inkludere og beholde så mange som mulig i barne- og ungdomsidretten for å skape grunnlag for livslang aktivitetsglede.

For unge og voksne bidrar fysisk aktivitet til å forebygge sykdom og plager, gi bedre fysisk funksjon, flere friske leveår og forebygge for tidlig død. En fysisk aktiv befolkning gir altså en mer robust befolkning som er mindre syk og kan stå i yrkeslivet lenger.

I Tromsø kommune er vi i dag en ung befolkning, men det foregår en demografisk forskyvning mot at vi blir flere eldre. Derfor må vi ha ekstra fokus på at også eldre kan drive med fysisk aktivitet. Det er viktig både ut fra et folkehelseperspektiv og med tanke på den enkeltes livskvalitet. Den demografiske forskyvningen vil også medføre at behovene til innbyggerne vil endres drastisk over tid, og vi som kommune vil måtte prioritere, endre og tilpasse tjenestene våre. Kommunen bør derfor fremover tilrettelegge for et aldersvennlig samfunn der eldre får tilbud om og plass til fysisk trening som forebyggende, behandlende og rehabiliterende tiltak.

Foto: Marius Fiskum

4.7 Idrett for alle - Inkludering og mangfold

Rekruttering er inkludering og inkludering er rekruttering.

Kommunens mål om et varmt og livskraftig Tromsø forutsetter en mangfoldig og inkluderende Tromsø-idrett. Tromsø kommune skal tilrettelegge for at barn og unge har trygge møteplasser som fremmer opplevelsen av fellesskap og tilhørighet. En av våre fremste oppgaver er å gi flere tilgang til idrett og fysisk aktivitet ved å senke tersklene og barrierene for deltakelse. Dette er også i tråd med regjeringens idrettsstrategi, hvor et av hovedmålene er en mer inkluderende idrett.

Inkludering er et vidt begrep som omhandler tilrettelegging og fokus på blant annet inkludering av flerkulturelle, fysisk funksjonshemmede, utviklingshemmede og personer som trenger egne tilrettelagte tilbud. Alle innbyggere i Tromsø fortjener de samme mulighetene og tilbud innen idrett og fysisk aktivitet uansett etnisk bakgrunn, alder, kjønn og funksjonsnivå. Dette kan gjøres gjennom å legge til rette for møteplasser og aktiviteter lokalt. Deltakelse på felles arenaer i nærmiljøet bidrar også til økt deltakelse på andre samfunnsarenaer.

4.7.1 Økonomi og bakgrunn som barriere

Vi vet at økonomi og bakgrunn hindrer en del barn og unge fra å bli med i idretten. En mangfoldig og inkluderende idrett forutsetter derfor lave økonomiske og kulturelle barrierer for deltakelse. En viktig del av arbeidet med å senke den økonomiske terskelen for deltakelse er kommunens opplevelseskort til barn og unge i familier med vanskelig økonomi. Opplevelseskortet gir tilgang til ulike idrettslag, samt flere av Tromsøs egenorganiserte idrettsaktiviteter som Tromsøbadet, alpinparken, klatresenteret og ishallen.

Tromsø kommune har også en tilskuddsordning for kjøp av idrettsutstyr. Gjennom denne ordningen kan idrettslag gå til innkjøp av utleieutstyr til bruk for rekruttering. Videre er utlånssentralen TURBO en stor suksess som benyttes av mange. Turbo holder til på rådhuset og her kan alle som ønsker det gratis låne seg idretts- og/eller turutstyr. Turbo har åpent året rundt og har utstyr både til sommer- og vinteraktiviteter. Ved å låne utstyr på Turbo er det lavere terskel for å prøve nye idretter og komme seg ut på tur.

Flere og flere idrettslag har solidaritetsfond for å motvirke og kompensere for sosial ulikhet og generell barnefattigdom. I 2023 var det 47 registrerte klubber med denne ordningen i Tromsøidretten. Ordningen er for familier med dårlig råd som kan søke

om å få støtte til utgifter til aktivitet i klubbens regi. Målet med solidaritetsfondene er at ingen barn eller unge skal falle ut av idretten på grunn av familiens økonomi.

Når det kommer til de kulturelle barrierene, har kommunen et godt samarbeid med Tromsø Idrettsråd. Idrettsrådet har i over 20 år har jobbet med inkludering som en av sine hovedoppgaver. Idrettsrådet driver Aktivitetsguiden som retter seg mot innvandrerfamilier og deres vei inn i idretten. Ved å ha aktivitetsguider som oppsøker familier, tar kontakt på deres språk og hjelper til med det praktiske har Aktivitetsguiden fått over 500 barn inn i idretten siden 2014.

4.7.2 OMNI-modellen

OMNI-modellen for idretten er et samarbeidsprosjekt mellom Tromsø kommune, Tromsø idrettsråd og Troms og Finnmark fylkeskommune. Det overordnede målet er å jobbe sammen for å prioritere tidlig innsats og fremme, opprettholde og vedlikeholde trygge og gode oppvekstmiljøer som gir god helse, læring og trivsel for alle barn og unge. Dette er et arbeid som implementeres i alle kommunens barnehager og skoler og som nå også skal overføres til idretten. Til å begynne med er satsingen et pilotprosjekt rettet mot tre idrettsklubber i Tromsø: Tromsø svømmeklubb, Ballklubb Tromsø (BKT) og TUIL.

Et av målene er at alle som representerer idrettsorganisasjonen skal følge arbeidsmodellen FFSS som baserer seg på å Fremme et trygt og godt idrettsmiljø, Forebygge utenforskap, Støtte sårbare barn og unge og Stoppe mobbing og krenkelser. Prosjektet er i startfasen og skal gjennomføres i planperioden. Prosjektet implementeres i pilotklubbene i løpet av høsten 2022 og frem til oktober 2023.

4.7.3 Paraidrett

I Norge er det over 600 000 mennesker med funksjonsnedsettelse, men kun 0,5 % av disse deltar i organisert idrett. I tillegg er mennesker med fysisk funksjonsnedsettelse mindre fysisk aktive enn funksjonsfriske jevnaldrende. Forskningstall viser at kun 9 % av de med funksjonsnedsettelse oppfyller helsemyndighetenes minimumsanbefalinger til fysisk aktivitet.

Det er et overordnet nasjonalt mål at mennesker med funksjonsvariasjoner skal kunne delta på lik linje med andre. For å oppnå dette er det behov for inkludering i idrettslag. Det må både være muligheter for å bli inkludert i det ordinære tilbudet der dette lar seg gjøre og det må finnes egne paraidrettstilbud. Dette er viktig for å motvirke utenforskap og forebygge ensomhet og psykiske plager.

I 2022 laserte Norges idrettsforbund parastrategien Én idrett – like muligheter. I denne pekes det på syv satsingsområder innenfor bredde- og toppidrett, kompetanse og kommunikasjon, samt anlegg og tilrettelegging. Under satsningsområdet for partnerskap og samarbeidsaktører fremgår det at idretten skal senke terskelen for deltakelse gjennom tett dialog og kunnskapsutveksling med kommuner.

Foto: Sigrid Bjørnhaug Hammer

Å få flere innbyggere med funksjonsvariasjoner inn i idretten er et viktig virkemiddel for å oppnå kommunens mål om at alle i Tromsø skal delta aktivt i samfunnet. På dette området er Tromsø idrettsråd en god samarbeidspartner. Idrettsrådet har blant annet igangsatt et prosjekt for å utvikle ordningen «Aktivitetsguiden» slik at denne metoden kan brukes for å få flere med funksjonsvariasjoner inn i idretten. Utlånsentralen Turbo har per i dag ikke utstyr til utlån for personer med en funksjonsvariasjon. Det er derfor behov for at Tromsø kommune ser på mulighetene for å utvide Turbos utvalg slik at dette gode tilbudet også kommer personer med funksjonsvariasjoner til gode.

4.8 Toppidrett

Toppidrett og store idrettsprestasjoner skaper følelser, entusiasme og engasjement. Det er en viktig arena for å bygge stolthet og tilhørighet til idrettslag, kommunen og landsdelen. Toppidrett inspirerer og bidrar positivt til rekrutteringen til breddeidretten gjennom forbilder, arrangementer og synlighet av idrettsglede på det høyeste prestasjonsnivået. Tromsø har gjennom mange år fostret gode toppidrettsutøvere i mange ulike idretter. Idrettslag og utøvere har blitt Norgesmestere, verdensmestere og vunnet olympiske og paraolympiske medaljer med utgangspunkt i sin hverdag i Tromsø.

Tromsø er og skal være kraftsenteret for toppidretten i Nord-Norge. Det skal være mulig å satse med bosted i Tromsø innen de fleste idretter, slik at talenter ikke unødvendig lekkes sørover. Tromsø kommune kan tilrettelegge for toppidrett gjennom et godt samarbeid med idrettskretsen, UIT Norges arktiske universitet, Olympiatoppen Nord og særiddrettene.

I tillegg har kommunen ansvaret for å tilby og vedlikeholde idrettsfasiliteter som er egnet for toppidrett. Kommunen bør derfor sikre at disse fasilitetene møter dagens standarder og at det er tilstrekkelig med treningstid i anleggene. Kommunen bør også investere i nye idrettsanlegg der dette er økonomisk forsvarlig og sørge for at idrettsutøvere har tilgang til kvalitetsanlegg som er tilpasset de spesifikke behovene til ulike idretter.

Videre bør kommunen stimulere til idrettsarrangementer som kan tiltrekke seg både lokale, nasjonale og internasjonale utøvere. Større nasjonale og internasjonale toppidrettsarrangementer er verdiskapende og med på å oppnå kommunens mål om å være et attraktivt sted for innbyggere og besøkende. Kommunen kan bistå idrettsarrangementer gjennom å tilby gode fasiliteter, støtte økonomisk og se på løsninger som gjør det mulig å gjennomføre arrangementet.

4.9 Frivillighetens rammevilkår

Den frivillige innsatsen i Norge er stor, og aller størst på idrettsfeltet. Frivilligheten genererer aktivitet og verdiskaping, formidler kompetanse, fremmer folkehelse og viderefører tradisjoner. Frivillige organisasjoner er viktige samfunnsbyggere og bidrar til å skape sosial tilhørighet, styrke bånd mellom innbyggere og sette samfunnsinteresser på dagsorden. Å være frivillig har en dokumentert stor helsegevinst, også utover effekten av å være i aktivitet.

Innen idrett er frivilligheten en forutsetning og ofte det som holder aktiviteten i gang. I Tromsø kommune har frivilligheten en viktig rolle og er en bærebjelke for idretten i lokalsamfunnet. Innsatsen som legges ned er formidabel, og flere av idrettslagene i kommunen drives nesten utelukkende på frivillig arbeid. Frivilligheten i Tromsø er variert og mangfoldig. Den strekker seg fra dugnadsarbeid lokalt i klubber til gjennomføring av store internasjonale idrettsarrangementer.

I Tromsø kommune er man opptatt av å støtte opp under frivilligheten og tilrettelegge for frivillig virksomhet både i klubb og foreninger. Det skal være enkelt å både bli og være frivillig. Tromsø kommune skal derfor jobbe for å styrke rammene for frivillige og lokale initiativ som gir økt fysisk aktivitet.

Per i dag er det stor forskjell i prisnivået for leie av idrettsanlegg, både for barn og unge, samt voksne. Kostnaden den enkelte må bære avhenger i stor grad av om idrettsaktiviteten gjennomføres i kommunale eller i private anlegg. Dette skaper store forskjeller mellom idretter, noe som kan gå utover idrettsaktiviteten og mangfoldet av tilbud som finnes. Tromsø kommune må derfor jobbe for å bidra til at kostnadsforskjellene mellom kommunale og private idrettsanlegg reduseres.

4.10 Bærekraft

All aktivitet har en miljøpåvirkning – også idrettsaktiviteter. Idretten er imidlertid et godt eksempel på et felt hvor ulike bærekraftsmål står mot hverandre. På den ene siden bidrar idretten til måloppnåelse på målet om god helse, mens på den andre siden kan idrettsaktiviteten påvirke livet på land og i havet. Det er derfor viktig å påse at det jobbes for at de negative konsekvensene reduseres, samtidig som at de positive sidene ivaretas.

Det er idrettens størrelse og synlighet som gir den kraft til å utgjøre en positiv forskjell i samfunnet. Med nesten to millioner medlemskap og over 9000 idrettslag er idretten Norges største frivillige bevegelse. Idretten har spiller derfor en viktig rolle i den globale dugnaden for å nå bærekraftsmålene.

Norges idrettsforbund lanserte i 2022 en bærekraftsstrategi. I denne har forbundet prioritert fem strategiske fokusområder som har vesentlig påvirkning på samfunn

og miljø. Her fremgår det blant annet at NIF skal ta miljøansvar og være en aktiv pådriver for planlegging, utforming, bygging og drifting av grønne idrettsbygg og idrettsanlegg. Det betyr at idretten og kommunen sammen skal påse at det tas bærekraftige valg. Ved etablering av nye idrettsanlegg skal det stilles miljøkrav til hele anleggets levetid, fra planleggingen og byggeprosessen til drift og vedlikehold, samt ved en eventuell avvikling av anlegget. Det skal også tas miljøhensyn ved valg av lokalisering, inkludert mobilitetsplanlegging og infrastruktur for å redusere utslipp i forbindelse med anlegget. I tillegg bør det tilstrebes en økonomisk energibruk i alle anlegg med tanke på blant annet oppvarming, lys og ventilasjon.

NIF har også som mål å fremme ansvarlig ressursbruk i idrettens aktiviteter. Her er ambisjonen at forbundet skal jobbe for å redusere ressursbruk i forbindelse med idrettsarrangementer, konkurranser, treninger og andre aktiviteter. Fra NIFs miljøhåndbok fremgår det at arrangører bør ha fokus på avfallshåndtering og kildesortering, miljøvennlige innkjøp av varer, utstyr og tjenester, samt tilrettelegge for og å informere om kollektivtilbud. Ved matservering bør det tilstrebes at maten er sunn og kortreist, at det ikke blir mye matsvinn og at det ikke benyttes unødvendig plast- og engangsutstyr.

Foto: Carl Joacim Fensbekk

5 Egenorganisert aktivitet og nærmiljø

5.1 Delmål og tiltak

5.1.1 Delmål 1: NOK

Det skal være tilstrekkelig med anlegg til at kommunens innbyggere kan drive fysisk aktivitet nært der de bor.

Tiltak delmål 1

Tromsø kommune skal:

- Sikre og sette av tilstrekkelig med areal for utvikling av anlegg for både egenorganisert idrett, fysisk aktivitet og nærmiljøanlegg i takt med befolkningsutviklingen og basert på dokumenterte behov.
- Arbeide for å åpne ordinære anlegg for alternativ bruk, slik at miljø som driver egenorganisert idrett også får tilgang på innendørs areal gjennom vinteren.
- Sørge for at kommunale bygg og anlegg ikke står ubenyttet og utnyttes best mulig.

5.1.2 Delmål 2: NÆRT

Anlegg skal være tilgjengelig i nærheten av der folk bor og i gangavstand for barn og unge.

Tiltak delmål 2

Tromsø kommune skal:

- Tilrettelegge for at alle barn og unge har et godt attraktivt aktivitetstilbud der de bor.
- Utvikle skolegårder til nærmiljøanlegg som blir lokalmiljøets sentrale møte- og aktivitetsområder.
- Utvikle skolegårdene i takt med nye aktivitetsmønstre.
- Sikre, utvikle og bevare nærmiljø og strøkslekeplasser, slik at alle har tilgang innenfor maks 500 m.
- Sørge for at man enkelt og trygt kan komme seg til sin aktivitet til fots eller på sykkel hele året.

5.1.3 Delmål 3: VARIERT

Aktivitetstilbudet i kommunen skal være bredt og mangfoldig slik at alle kan finne sin aktivitet.

Tiltak delmål 3

Tromsø kommune skal:

- Møte nye aktivitetsformer med interesse og ta mindre miljøer på alvor
- Arbeide for at det er mulig å utøve et bredt spekter av aktiviteter gjennom hele året.

5.1.4 Delmål 4: ENGASJERT

Aktiviteten skal driftes med interesse og engasjement for brukerne.

Tiltak delmål 4

Tromsø kommune skal:

- Tilrettelegge for frivillighet og stimulere til økt samskapning mellom innbyggere, frivillige og kommunen.
- Stimulere til at arrangementer innen egenorganiserte idrettsaktiviteter legges til Tromsø ved å ha gode rammevilkår for arrangører.

5.2 Innledning

De senere årene har nye aktivitetsformer fått mer og mer oppmerksomhet, særlig da «avarter» av ordinære idretter, eller modernisering av friluftaktiviteter. Dette har blitt kategorisert under fanen «egenorganisert aktivitet». Eksempler på slike aktiviteter er skateboard, tricking, disc-golf, frikjøring på ski etc.

Egenorganisert aktivitet har blitt et viktig satsningsområde statlig og lokalt for å møte nye aktivitetstrender og i tur å stimulere barn og unge til fysisk aktivitet. Nasjonalt etableres det stadig vekk flere og forskjellige kombinasjonsanlegg for disse aktivitetene, både inne og utendørs.

Tromsø kommune har frem til nå ikke hatt noen etablert strategi for å arbeide systematisk med egenorganisert idrett og fysisk aktivitet.

For å kunne arbeide systematisk og planmessig med et fagområde er det viktig å kategorisere og gjøre begrepsavklaringer. Dette gjelder også egenorganisert idrett og fysisk aktivitet. Det er opprettet et nasjonalt ressurscenter for egenorganisert aktivitet, TVERGA (drevet av landsforeningen Ungdom og fritid og Oslo Skateboardforening på oppdrag fra KUD), som har utarbeidet en vidspent definisjon for begrepet. I denne kommunedelplanen er det hentet inspirasjon herfra for å gjøre følgende begrepsavklaring;

I denne planen har vi primært fokus på «egenorganisert fysisk aktivitet og idrett» som all aktiviteten du selv tar initiativ til. Når du vil, hvor du vil og med hvem du vill!

Egenorganisert idrett og fysisk aktivitet viser til aktivitet der de som er involvert gjør dette på sin måte og som de eier selv. Egenorganisert idrett og fysisk aktivitet foregår når utøvere velger å ta regien på og kontrollen over sin egen aktivitet. Uttrykket betegner ikke bare en aktivitet, men mennesker eller grupper av mennesker som selv initierer en idrett eller fysisk aktivitet. Begrepet favner om all idrett og fysisk aktivitet som gjøres på egenhånd utenfor organiserte rammer.

Begrepet “egenorganisert idrett og fysisk aktivitet” inkluderer alt fra generelt friluftsliv, trening på kommersielle treningssentre, fotball på kunstgressbanen utenom treningstid, til bruk av skateboard i selvbygd eller offentlig bygd anlegg. Under paraplydefinisjonen finnes altså et mangfold basert på aktivitetens opprinnelse og historie (for eksempel tradisjonell vs. ikke-tradisjonell) og ikke minst formål (for eksempel opplevelser vs. helse og/eller prestasjon).

Tradisjonell egenorganisert idrett og fysisk aktivitet foregår ofte i de samme anleggene som organisert tradisjonell idrett eller i tradisjonelt friluftsliv. Her skiller den egenorganiserte delen seg fra den organiserte, fordi konkurranseaspektet ofte tones ned og det er mindre behov for en trener. Videre kan egenorganisert tradisjonelt friluftsliv også plasseres i denne kategorien, som for eksempel gange, løping, sykling og skigåing.

Ikke-tradisjonell egenorganisert idrett og fysisk aktivitet skiller seg fra de tradisjonelle fordi disse har utviklet seg på utsiden av den ordinære idrettsbevegelsen og aktivitetene minner lite om ordinære idretter. Aktivitetene er ikke forankret i samme kode om å vinne eller ikke vinne. Her er ikke fokuset på å prestere bedre enn en annen motstander og det finnes ingen tydelige konkurrenter. Utøverne er opptatt av å skape energi, få nye erfaringer, oppleve læring og tilegne seg mer kunnskap. Det tillærte brukes kun til å komme videre i sitt individuelle og personlige prosjekt. De moderne egenorganiserte idrettene og fysiske aktivitetene blir også gjerne kalt "lifestyle sports" og kan for eksempel være brettaktiviteter, nyere sykkelaktiviteter, street/breakdance, tricking, parkour osv. Innenfor begrepet ikke-tradisjonell inngår også en del aktiviteter som gjerne defineres som friluftsliv som for eksempel elvepadling, kiting og stisykling.

Lek står sentralt i alle disse miljøene og mange uttrykker et mål om "å miste seg selv" i aktiviteten. I disse miljøene lærer de unge av hverandre. De er i et konstant samspill med resten av verden gjennom YouTube og andre digitale plattformer. Her utveksles erfaringer og kunnskap. Utøverne utviser en demokratisk organisering i en relativt flat struktur.

Foto: Tromsø kommune

5.3 Egenorganisert idrett og fysisk aktivitet i Tromsø

Likt definisjonen av egenorganisert er det utfordrende å skille anlegg fra hverandre, ettersom et idrettsanlegg også kan brukes som et anlegg for egenorganisert aktivitet.

I planen er det derfor gjort følgende avgrensninger:

- Nærmiljøanlegg – Utendørs anlegg for lek og aktivitet i nærmiljøet, typisk eksempel er ballbinge eller lekeplass.
- Anlegg for egenorganisert aktivitet – For å klassifiseres som et anlegg for egenorganisert aktivitet må det være gjort tilpasninger ved området, samt at det må være en konsentrert bruk av området. Et anlegg for egenorganisert aktivitet trenger nødvendigvis ikke å være opparbeidet til hensikt å fungere som anlegg, men blitt til, etter tilpasning og bruk.
- Idrettsanlegg – Innendørs eller utendørs anlegg. Dekker behov og møter krav for organisert idrettsaktivitet.

For å kunne tilrettelegge for mer egenorganisert aktivitet er kommunens to viktigste oppgaver å etablere flere anlegg og fasilitere etableringen av anlegg. For å avklare dagens status og behov er det utført en intern kartlegging av de etablerte anleggene hvor det foregår egenorganisert aktivitet, samt gjennomført en spørreundersøkelse på ungdoms aktivitetsvaner når det gjelder egenorganisert aktivitet.

Foto: Henrik Romsaas

Tromsøungdommen driver stort sett med jogging, trening på treningscenter og gaming/e-sport. Dette er et aktivitetsmønster som er lett gjenkjennelig fra resten av landet, sammenliknet med resultater fra ungdomsundersøkelsene. Ut av de spurte er det en stor andel aktive, hvor hele 39% av de spurte svarer at de deltar både i organisert aktivitet og driver egenorganisert aktivitet. 12% svarer at de hverken deltar i organisert aktivitet eller driver egenorganisert aktivitet.

Spørreundersøkelsen viser at aktivitetsmangfoldet hos tromsøungdommen er stor. Ungdommene rapporterer om 46 ulike aktivitetsformer, som blant annet droneracing, discgolf, padel, klatring mm.

Foto: Henrik Romsaas

Det som kan sees tydelig er at «anlegg fostret aktivitet» også er en sannhet for egenorganisert idrett og fysisk aktivitet. Det er svært mange som rapporterer at de driver med discgolf, streetbasket, fitness/treningscenter og skateboard fremfor mindre tilrettelagte aktivitetsformer.

I Tromsø er det i dag flere steder å drive egenorganisert aktivitet, og barn og unge ser ut til å være flinke til å ta i bruk tilrettelagte områder og tidvis finne nye. Samtidig ser vi ut fra spørreundersøkelsen at det er mange som sitter hjemme og gamer/driver e-sport. Det er også tydelig at de fleste tilrettelagte områdene for egenorganisert aktivitet er utendørs og tilrettelagt for bruk i sommerhalvåret. Den lange vinteren i Tromsø sørger derfor for et begrenset tilbud til barn og unge som ikke deltar i organisert aktivitet. De tilbudene som eksisterer innendørs er ofte kommersielle tilbud, som eksempelvis Tromsøbadet, TSE eller lignende.

Dette er tilbud som gjerne ses på som kostnadskrevende for barn og unge å skulle benytte seg av jevnlig. Vi vet også at kapasiteten ved ordinære idrettsanlegg ofte er sprengt av de organiserte tilbudene, slik at egenorganiserte utøvere sliter med å få tilgang. Tromsø kommune bør derfor se på muligheten for å finne plass til aktiviteter som for eksempel e-sport i øvrige kommunale bygg og infrastruktur. Dette kan blant annet ses i sammenheng med kapittelet om bruk av skolene utenfor skoleruta.

Videre er det godt med områder og anlegg for egenorganisert aktivitet i byområdet, særlig konsentrert på Tromsøya. Det er færre tilrettelagte anlegg og områder i distriktene.

For å være klare til å møte fremtidens aktivitetsønsker blant barn og unge er det viktig at Tromsø kommune tar nye aktivitetsformer på alvor, samt møter engasjement fra uorganiserte miljøer med interesse. Egenorganisert aktivitet har gjerne færre formaliserte målkrav til sine anlegg, det kan med andre ord enklere etableres anlegg ved eksisterende areal/bygg, enn for ordinære idretter, som har helt konkrete målkrav for sine anlegg og oftere krever totalrenovering eller nybygg.

Det eksisterer som sagt godt med anlegg og områder for å drive egenorganisert og særlig utendørs. Likevel er det behov for flere aktivitetsflater, både for å sikre mangfoldet, men også sikre at flest mulig har aktivitetsflater nært seg. Det er behov for innendørs anlegg, særlig for e-sport og de etablerte aktivitetene som ikke har innendørs anlegg. Skateboard og beachvolleyball kan nevnes konkret, som aktiviteter som ikke har tilgang på innendørs anlegg. Tromsø kommune skal jobbe for transformasjon av gamle bygg til nyskapende aktivitetssenter, samt jobbe for arealavsetning til mindre nærmiljøanlegg og utendørsanlegg både i fortettingsområder og i distriktene.

5.4 Nærmiljøanlegg og lekeplasser

Nærmiljø er en samlebetegnelse for de ulike fysiske og sosiale forholdene i et lokalmiljø. Et viktig element i menneskers daglige livsmiljø er lekeplasser og nærmiljøanlegg, både som en arena for fysisk aktivitet og som sosial møteplass. Lekeplasser er også viktige for en god folkehelse og en god oppvekst. Mange lekeplasser fungerer som turmål for barnehager og skoler/SFO i nærmiljøet. Nærmiljøanlegg og lekeplasser er attraktive møteplasser og aktivitetsområder for alle aldersgrupper. Derfor anses de som et grunnleggende minimum som innbyggere skal ha tilgang til for å gi økt bolyst, samt for å gjøre byen mer attraktiv.

Kommuneplans arealdel 2017-2026 og tekniske normer beskriver hovedkrav og forutsetninger for lekeplasser og uteoppholdsarealer. Kommuneplanen skiller på tre typer lekeplasser i tillegg til ballfelt som ikke anses som idrettsanlegg:

- Nærlekeplass med oppholdsareal, (hovedaldersgruppe: 0 – 5 år)
- Kvartalslekeplass med oppholdsareal, (hovedaldersgruppe: 6 – 13 år)
- Strøkslekeplass / bydelspark / aktivitetspark, (hovedaldersgruppe: alle)
- Ballfelt, (hovedaldersgruppe: >6 år)

Per mai 2023 er det 59 opparbeidete kommunale lekeplasser og 15 ballfelt i tilknytning til friområder, parker og i tettbebyggelsen. Det er stor variasjon i grad av opparbeidelse og tilstand på disse lekeplassene og ballfeltene. Av de 59 lekeplassene er 20 lekeplasser forfalte. En stor del av de eldre lekeplassene har lekeapparat og fallunderlag som ikke lenger tilfredsstillers dagens behov, tekniske krav til sikkerhet og sikkerhetsavstander. Det er også en utfordring å løfte lekeplassene til en universell utformet standard. Å sette disse lekeplassene i tilfredsstillende stand vil være svært kostnadskreven, samtidig som det vil kreve store offentlige ressurser å holde de og de nybygde lekeplassene i en vedvarende god stand i fremtiden.

Befolkningsvekst og fortetting av boligområder medfører intens og hard bruk av lekearealet samt behovet for økt tilrettelegging for flere ulike aktiviteter utover det som tenkes som standard utstyr/apparater. Det betyr at flere av kommunale lekeplasser bør videreutvikles til lekeplasser som svarer bedre på behovene til flere av målgruppene og dekker dagens behov for aktivitets- og leketilbud lokalt. I sammenheng med fortettingen er det også viktig å bevare de områdene som i dag brukes til lekeplasser og nærmiljøanlegg.

Kommunen har i dag kun to aktivitetsparker: Charlottenlund og Telegrafbukta. Disse er relativt store og sentralt beliggende aktivitetsparker som blir besøkt av hele befolkningen uavhengig av hvor de bor i byen. Resten av lekeplassene brukes mest av beboerne i nærområdet til dem.

Flere kommunale lekeplasser er allerede under planlegging eller etablering. Samtidig finnes det flere ferdig regulerte hvor prosjektene enda ikke er igangsatt. Dette skyldes blant annet mangel på kapasitet og finansiering. Lokalt engasjement er svært viktig for kommunen, spesielt når det gjelder nærlekeplasser. Derfor er det viktig å opprettholde og videreutvikle kommunale tilskuddsordninger for organisasjoner innen idrett, friluft og lekeformål, slik at private initiativ kan utvikle lekeplasser og bostedsnære friområder.

Med dette utgangspunktet skal det utføres registrering av kommunale lekeplasser og nærmiljøanlegg, som vil danne grunnlaget for utviklingen av en egen handlingsplan for offentlige lekeplasser og nærmiljøanlegg.

Foto: Henrik Romsaas

Handlingsplanen vil hjelpe Tromsø kommune å registrere mangler, prioritere opprustning og gi gode og trygge lekeplasstilbud nå og i årene som kommer. Å ha gode medvirkningsprosesser med nærmiljøet vil være viktig for å oppnå gode resultater i planprosessen. Lekeplasser knyttet til barnehager og skoler eller private lekeplasser er ikke tatt med i denne planen.

5.4.1 Oversikt over kommunalt eide lekeplasser i Tromsø

Tromsø totalt	Strøkslekeplass/ bydelspark	Kvartalslekeplass med oppholdsareal	Nærlekeplass med oppholdsareal	Totalt
Godt opparbeidet	5	6	11	22
Delvis opparbeidet	8	10	20	38
Forfalt	3	5	14	22

Tabell 1. Lekeplasser i hele Tromsø.

Tromsøya

På Tromsøya er det registrert totalt 49 lekeplasser. Ved sju lekeplasser er det inngått drifts- og vedlikeholdsavtale med lokale velforeninger.

Tromsøya	Strøkslekeplass/ bydelspark	Kvartalslekeplass med oppholdsareal	Nærlekeplass med oppholdsareal	Totalt
Godt opparbeidet	3	3	8	14
Delvis opparbeidet	5	6	14	25
Forfalt	2	0	8	10

Tabell 2. Lekeplasser på Tromsøya

Kvaløya

På Kvaløya finnes det 16 lekeplasser i kommunalt eie. Det er ingen avtale om drift og vedlikehold av lekeplasser med lokale velforeninger.

Kvaløya	Strøkslekeplass/ bydelspark	Kvartalslekeplass med oppholdsareal	Nærlekeplass med oppholdsareal	Totalt
Godt opparbeidet	0	2	0	2
Delvis opparbeidet	1	4	3	8
Forfalt	1	3	2	6

Tabell 3. Lekeplasser på Kvaløya

Fastlandet

På Fastlandet finnes det 17 lekeplasser i kommunal regi. Av disse har lokale velforeninger inngått en avtale om drift og vedlikehold av lekeplasser på fire lekeplasser.

Fastlandet	Strøkslekeplass/ bydelspark	Kvartalslekeplass med oppholdsareal	Nærlekeplass med oppholdsareal	Totalt
Godt opparbeidet	2	1	3	6
Delvis opparbeidet	2	0	3	5
Forfalt	0	2	4	6

Tabell 4. Lekeplasser på Fastlandet

Generelt er det godt med lekeplasser, men størsteparten (47 %) er i kategorien “delvis opparbeidet” hvor det kreves utbedring for at lekeplassen skal møte dagens standard. Det er omtrent 26 % av lekeplassene som kategoriseres som “forfalt” og krever fullstendig opprustning for at de skal møte en brukbar standard. Resterende lekeplasser fremstår som gode og funksjonelle etter dagens standard. Samtidig er det en utfordring at flesteparten av de gode lekeplassene er lokalisert sør på Tromsøya, mens Hamna, Reinen, Solneset, Kaldfjord, Storelva, Kroken og Skjelnan kun har en enkelt lekeplass hver. I disse bydelene er privat opparbeidede lekeplasser viktige bidragsyttere til et godt nærmiljø.

5.4.2 Skolegårder som aktivitetsanlegg

Skoler og barnehager er også viktige arenaer for det totale aktivitets- og leketilbudet i nærmiljøet. Dessverre er en stor del av skolene bygd på 70-tallet med utbygging på 90-tallet. Skolene og tilhørende uterom er utformet etter datidens standard, som ikke oppfyller dagens krav. Derfor har kommunen en egen handlingsplan for uterom ved skoler som skal forbedre situasjonen. Handlingsplanen omfatter 37 skoler (26 lokalisert på Tromsøya, Kvaløya og Fastlandet og 11 distriktsskoler). Siden skolenes uterom er anlegg med høy bruk og høy slitasje, anbefales det en opprustningsfrekvens på 10-15 år i skolegårdene ved barneskoler og 15-20 år i skolegårdene på ungdomsskolene.

Foto: Henrik Romsaas

6 Friluftsliv

6.1 Delmål og tiltak

Det er definert fire delmål med tilhørende tiltak for friluftsliv i denne planperioden, delt inn i kategoriene NOK, NÆRT, VARIERT og ENGASJERT.

6.1.1 Delmål 1: NOK

Attraktive områder for friluftsliv skal sikres og forvaltes slik at naturverdier og muligheter for friluftaktiviteter blir ivarettatt, nå og i fremtiden.

Tiltak delmål 1

Tromsø kommune skal:

- Sikre arealer for friluftsliv i kommunens arealplanlegging og forvaltning i henhold til «Kartlegging – og verdsetting av friluftsområder», revidert 2022/2023.
- Forvalte Friluftsloven og «allemannsretten» på en aktiv måte, med fokus på rett til bruk av strandsonen.
- Sørge for grunnleggende friluftstilrettelegging (f.eks. turveger, stier, merking, benker o.l.) i regulerte friluftsområder, gjennom etableringer, oppgraderinger og vedlikehold.
- Etablere gode servicetilbud (f.eks. utfartsparkeringer og toalett) i populære friluftsområder i samarbeid med aktuelle aktører.
- Arbeide for at friluftslivet i kommunen utøves på et bærekraftig vis gjennom samarbeide med publikum, turistnæringen, friluftsrådet og andre naturbaserte næringer.
- Utøve en restriktiv og bærekraftig forvaltning av motorferdsel i utmark.
- Styrke markaområdene på Tromsøya, fastlandet og Kvaløya til beste for natur og friluftsliv.
- Styrke og ivareta fjæresonene som områder for allmennhetens friluftsliv.

6.1.2 Delmål 2: NÆRT

Alle skal ha tilgang til gode grønne og blå arealer nært der de bor.

Tiltak delmål 2

Tromsø kommune skal:

- Bidra til at alle som bor i bydelene og bygdesentrene skal ha maks 500 m til nærmeste merket sti i et friluftsområde.
- Utarbeide forvaltningsplaner for friluftsliv i friluftsområder som er nært der folk bor, og for de mest populære utfartsområdene.
- Tilrettelegge for varierte og nære friluftsopplevelser for personer med nedsatt funksjonsevne.

- Øke antall maskinpreparerte skiløyper i kommunen, med fokus på distriktene.
- Bidra til at alle skoler, barnehager og helsetun skal ha en ferdselsåre og et tilrettelagt friluftstilbud tilpasset deres bruk i umiddelbar nærhet.

6.1.3 Delmål 3: VARIERT

De grønne og blå områdene skal gi friluftsopplevelser med varierte opplevelseskvaliteter.

Tiltak delmål 3

Tromsø kommune skal:

- Forbedre folks tilgang til sjø og vann gjennom bl.a. flere utfartsparkeringer, båtutsett, kyststier, kystledhytter, fiskebrygger og rasteplasser.
- Etablere og stimulere til attraktive og sosiale møteplasser i friluftsområdene.
- Kartlegge og verne om friluftsområder med kvaliteter som stillhet, mørke og tilnærmet urørt natur.
- Legge til rette for at folk kan ha et godt hundehold som er i harmoni med andres friluftsinnteresser; f.eks. gjennom etablering av hundeparker, hundebokser o.l.
- Fremheve kulturminner og kulturmiljøer, herunder samiske, som er lokalisert i friluftsområdene, med mål om å bevare, engasjere og informere om Tromsøs kulturhistorie.
- Etablere aktivitets- og friluftsparker etter modell av Charlottenlund.
- Identifisere og opparbeide et utvalg av egnede sykkeltraseer.

6.1.4 Delmål 4: ENGASJERT

Innbyggerne i Tromsø kommune skal ha kompetanse og inspirasjon til å være aktive i friluft gjennom hele året på en trygg og hensynsfull måte.

Tiltak delmål 4

Tromsø kommune skal:

- Samarbeide med Ishavskysten friluftsråd, lag og foreninger for å informere innbyggerne om friluftsmulighetene i kommunen.
- Sette i verk tiltak som bidrar til forebygging av skredulykker i vinterfjellet.
- Gjennom planlegging og tilrettelegging jobbe for at dyre- og planteliv ikke blir unødig skadelidende ved utøvelse av friluftsliv.
- Gjennom planlegging og tilrettelegging jobbe for å minimere konflikter med landbruks- og reindriftsinnteresser ved utøvelse av friluftsliv.

6.2 Innledning

Tromsø er en geografisk stor kommune med et samlet areal på nesten 5 300 km², hvorav cirka halvparten er sjøareal. Kommunen har store utmarksarealer som innbyr til et variert friluftsliv til alle årstider. Med en samlet kystlinje på 1440 km er det også mulighet for et mangfold av flotte naturopplevelser på og ved sjøen.

Tromsø er kjennetegnet av et bynært og variert friluftsliv. I kort avstand fra der folk bor finner man lokale grøntområder og friområder som er tilrettelagt for et variert friluftsliv. I tillegg bor de fleste innbyggerne i Tromsø nære de store friluftsområdene på fastlandet og Kvaløya og det er kort vei til mer villmarkspregede områder. I hele kommunen finnes natur og friluftsmuligheter i verdensklasse.

Både kommunen, friluftsrådet, lag/foreninger og privatpersoner jobber med å tilrettelegge friluftsområdene for ulike brukergrupper. Behovet for tilrettelegging varierer sterkt, men i enkelte områder er det helt nødvendig for å sikre god tilgjengelighet, komfort og sikkerhet samt redusere slitasje på naturen.

Tromsøs innbyggere er glad i friluftsliv og stolt av naturen som omgir oss. I tillegg har kommunen mange tilreisende som også vil ta del i denne gleden. Bruken kan føre til stort press på naturgrunnlaget, så som plante- og dyreliv i de mest populære områdene. Tromsø kommune vil sette fokus på dette i denne planperioden.

Fortetting og vekst i kommunen fører til konkurranse om arealene, og kan gjøre det utfordrende å ivareta kvalitet og en bærekraftig forvaltning. Utbygging gir flere brukere med ulike krav til opplevelser og tilrettelegging. Det bidrar også til en reduksjon av grønne arealer, og følgelig et større press på arealene som er igjen. Økt tetthet og nedbygging av grøntområder er også en trussel mot naturmangfoldet. Et godt nærmiljø har en viktig og positiv effekt på folkehelsen. Mange tilbringer fritiden sin i nærområdet rundt egen bolig, eller ute i naturen i Tromsø. Grønne arealer bidrar positivt til økt trivsel, rekreasjon og aktivitet, som igjen fører til økt livskvalitet og bedre folkehelse.

6.3 Tilrettelegging og tilgjengelighet

Tromsø kommune har en variert tilrettelegging for friluftsliv rundt om i kommunen gjennom merking, skilting, lyssetting, rasteplasser m.m. Det er mange ulike aktører som bidrar til denne tilretteleggingen sammen med kommunen, eksempelvis Ishavskysten friluftsråd, frivillige lag/ foreninger, grunneierlag og bydelsråd.

Foto: Henrik Romsaas

Det er etablert flere **turveier** på Tromsøya, Kvaløya og på fastlandet. Disse er svært populære blant ulike brukere. Det er et stort antall umerkede stier både langs fjæra, innover dalene og på fjellet. Tromsø kommune har derimot et begrenset antall skiltede og merkede turstier som oppfyller kravene til nasjonal merkestandard. Behovet for merking og skilting er stort. Nye ruter må skiltes og «gamle» ruter må vedlikeholdes.

Det er etablert **utfartsparkeringer** ved flere av de mest populære utfartsmålene. Her er det også satt opp informasjonstavler som gir besøkende nyttig kunnskap om området. Utfartsparkeringene er tidvis svært populære og overfylt av biler, spesielt om vinteren. Det er behov for at Tromsø kommune ser på muligheten for å etablere flere/ større utfartsparkeringer. Dette må gjøres i samarbeid med fylkeskommune og private grunneiere der dette er aktuelt.

Det er et økende behov for **sanitær- og renovasjonsløsninger** ved de mest populære utfartsstedene. Dette er blitt veldig aktualisert de siste årene på grunn av

et økende naturbasert reiseliv i tillegg til økt lokal bruk. Kommunen har satt opp/har avtale om toalett flere steder, men det er behov for flere.

Innbyggere og besøkende til kommunen kan glede seg over 430 kilometer med **preparerte skiløyper**. Disse vedlikeholdes av Tromsø kommune og frivillige organisasjoner med støtte fra kommunen. Skiløypene er presentert på en god måte på nettsiden www.skisporet.no. Tromsø kommune har etablert gode rutiner for å opprettholde preparerte skiløyper gjennom hele vinteren og jobber kontinuerlig med å forbedre disse.

Tromsø kommune har per mai 2023 to tilrettelagte **hundeparker**; Kroken og Charlottenlund. Disse er svært mye brukt da hundeparkene gir både hund og eier mulighet til fin sosialisering uten å komme i konflikt med andre turgåere. Det er etterspurt flere hundeparker i kommunen og dette bør etableres så raskt som mulig, hvor en park på Kvaløysletta bør prioriteres.

Foto: Gjert Henrik Vedeler

Foto: Henrik Romsaas

Tromsø kommune har per mai 2023 ingen kommunalt tilrettelagte sykkelstier, men mange stier/områder er populære for terrengsykling. Bønntuva og Fløya, Grønlibruna, Kaldslettstien og Tønsnesvarden er noen av disse. Stisykling er en populær aktivitet, men som stedvis fører til interessekonflikter med gående. Det er behov for å kanalisere brukergrupper i noen av de intensivt brukte områdene, hvor konfliktnivået mellom gående og syklister er økende.

Det finnes flere ulike **tilrettelagte turmål** i kommunen, med installasjoner som gapahuker, bålplasser, benker og lignende. Disse er etablert og driftet av ulike lag/ foreninger, organisasjoner, kommunen eller Ishavskysten friluftsråd. Gode turmål utgjør en viktig inspirasjon for folk til å komme seg på tur. På tur er veien ofte målet og det er også viktig med «**grønne korridorer**» som kan benyttes i tursammenheng. Disse korridorene kan også lede inn mot større friluftsområder. Slike korridorer bidrar også til trafiksikre og trygge adganger til både friluftsområder og andre fellesarealer og er spesielt viktige med tanke på barn og unge. Det er derfor viktig at dette blir hensyntatt i arealplanleggingen.

Tromsø kommune har et ønske om at alle skal gis mulighet til naturopplevelser, uansett funksjonsnivå og alder. Et viktig folkehelseiltak er å legge til rette for at flest mulig kan benytte friluftsområder i sitt nærmiljø. For personer med **funksjonsvariasjoner** er det helt avgjørende at slike områder har god tilgjengelighet.

6.3.1 Bynært friluftsliv

I Tromsø er det aldri langt til grønne eller blå områder. Mulighetene for hverdagsfriluftsliv, trim, hundelufting, gåturer og skiturer i nærnaturen skaper bolyst og trivsel.

Bevisstheten rundt viktigheten av å legge til rette for et daglig nærfriluftsliv har vært økende nasjonalt og i Tromsø. Gjennom tilretteleggingstiltak som turveier, skiløyper,

sosiale møteplasser i naturen, treningsparker, hundeparker m.m. har kommunen og frivilligheten gjort det enklere og mer attraktivt å være aktiv i hverdagen. Det gir bedre folkehelse og følelsen av et godt liv i Tromsø.

På Tromsøya ligger markaområdene «midt i byen». Dette bidrar til at grøntområdene kan benyttes som raskeste, billigste, sunneste og mest miljøvennlige vei mellom hjem, jobb og studiested. Jobbreisen gir dermed fysisk aktivitet, naturopplevelse, hyggelige sosiale møter og frisk luft, samtidig som den avlaster veiene og bedrer miljøet.

6.3.2 Kulturminner

I Tromsø-naturen fins det mange spor etter tidligere tiders aktivitet, deriblant det samiske. Disse kulturminnene og -miljøene bærer i seg spennende historier som kan bidra til å gi turopplevelsen en ekstra dimensjon.

Potensialet for formidling i kommunens friluftsområder ligger både i kulturminnene selv, men også i det store antallet mennesker som bruker områdene. Tavler med informasjon om kulturhistorie og natur kan gi en ekstra dimensjon til turopplevelsen og skaper tilknytning til stedet/omgivelsen, for både fastboende og turister. God informasjon kan også bidra til å redusere faren for unødig slitasje, tråkk og hærverk.

6.3.3 Tilgjengelighet og universell utforming

Tilgjengelighet er den muligheten en person har for å komme seg fram i et område. Dette vil avhenge av for eksempel fysisk avstand, eller fysiske forhold og hindringer der en beveger seg. Tilgjengelighet er ikke alltid det samme som universell utforming. Når et område er universelt utformet, skal det kunne brukes av alle. Fordi kravene til universell utforming er høye, og kan være uoppnåelige i naturen, brukes derfor også gjerne begrepet «tilgjengelig» når vi tilrettelegger friluftsområder for alle.

Kommunen har ingen universelt tilrettelagte turområder, men flere som nesten oppfyller alle kravene til rullestol (Kartverkets standard). Ishavskysten friluftsråd har vurdert 19 turområder i

Foto: Tine Marie Hagelin

Tromsø ut ifra krav om god tilgjengelighet for rullestol (Jenssen og Kvalvik, 2017). Resultatet var at ingen av områdene oppfylte alle krav, men mange av dem kan likevel brukes av enten elektrisk rullestol eller med ledsager. Behovet for slike tilrettelagte turmål vil trolig øke, da en forventer at vi vil få en stadig økende andel av eldre i befolkningen.

6.3.4 Kvaliteter i friluftslivet

Friluftslivet er svært mangfoldig, og det samme kan sies om hva folk søker når de er ute. I en kommune med klare variasjoner i årstidene og både mye lys og mye mørke, er det mange ulike meninger om hva som bidrar til en god friluftsopplevelse.

Tromsø er en kommune hvor innbyggerne virkelig verdsetter dagene hvor sola er fremme. De dagene er det betydelig flere som søker utendørs fritidsaktiviteter. Dette er svært synlig på turvegene og skiløypene, i de tilrettelagte aktivitetsområdene (f.eks. Charlottenlund på Tromsøya) og på utfartsparkeringene i hele kommunen. Kommunen bør prioritere tilrettelegging av turveger, rasteplasser o.l. slik at det er god tilgang til solfylte områder der det er mulig.

Kunstig lys er for mange en forutsetning for å bedrive friluftsliv i den mørke årstiden. Lysene er både viktig og nødvendig for at folk skal finne frem og føle seg trygge. Lys fra boliger, idrettsanlegg, parkeringsplasser, industriområder o.l. bidrar til indirekte belysning av friområdene mange plasser. I tillegg er det etablert direkte belysning langs mange turveger (lysløyper).

Mange ønsker også muligheten til å bedrive friluftsliv uten påvirkning av kunstig lys. Fravær av kunstig lys er blitt en sjeldenhet. Det snakkes derfor om «lysforurensing» som et problem. **Mørket** gir en ekstra dimensjon til naturopplevelsen, og noen oppsøker mørke områder for å få en bedre opplevelse av vinterlys, stjernehimmel og nordlys. Disse områdene bør skjermes for nye tiltak som medfører økt lysforurensing.

I utøvelse av det vi kan kalle «tradisjonelt norsk friluftsliv» er kvaliteter som **stillhet og visuell ro** høyt verdsatt. Vi har en forventning om at friområdene og naturen skal ha et visst fravær av menneskeskapte ting, men jo nærmere vi befinner oss byen jo mer hus, veger og installasjoner aksepterer vi i friområdene. Likevel har man en forventning om at det skal skilles klart mellom eksempelvis boligstrøk og friområder, både i plansammenheng og i naturen. Tilgang på friluftsområder som kan tilby stillhet og visuell ro er viktig for befolkningen og dette må ivaretas i arealplanleggingen.

God utsikt kjennetegner mye av landskapet i kommunen og er en attraktiv kvalitet også for friluftslivet.

6.3.5 Mangfoldig friluftsliv

Som innbygger og besøkende til Tromsø kommune har man mulighet til å utøve et svært variert friluftsliv. Takket være variasjoner i årstidene og naturlandskapet kan de fleste finne friluftaktiviteter som man trives med.

Foto: Tine Marie Hagelin

Tilrettelegging for **snølek, skileik og aking** er forventet i en vinterkommune som Tromsø. Dette arbeidet utføres av kommunen, lag/foreninger og noen private initiativ. **Langrenn** er en svært populær aktivitet, og kommunens 430 kilometer med tilrettelagte løyper er mye brukt. Grunnet stor aktivitet vurderer kommunen og flere lag/foreninger oppkjøring av flere løyper. En aktuell utvidelse er en sammenkobling av løype i Øvre Kroken/ Skjelnan med løypene som prepareres i Movika-området. Tilgang på alpinanlegg finnes gjennom Kroken alpinsenter, men mange med alpine interesser velger også å gå opp på toppene selv. **Toppturer** på ski eller snowboard har hatt en eksplosiv økning i antall aktive de siste årene. Det er estimert at det på gode utfartsdager er flere tusen mennesker ute på slike turer rundt i kommunen og toppturer er av mange ansett som folkesporten i Tromsø.

Aktiviteter på is har alltid vært populært i Tromsø. Innbyggere og tilreisende har stor glede av at enkelte vann fryser til og kan brukes som **skøyteis** i enkelte perioder av vinteren; f.eks. Prestvannet på Tromsøya. Kommunen etablerer også skøytebane på Charlottenlund hver vinter, men det er ønskelig at dette også gjøres flere plasser.

Foto: Bo Eide

Det såkalte «**tradisjonelle norske friluftslivet**» står også sterkt blant Tromsøs innbyggere. Fotturer, sykkelturner, bær- og soppstaking, teltovernatting og bålrensing er populære aktiviteter.

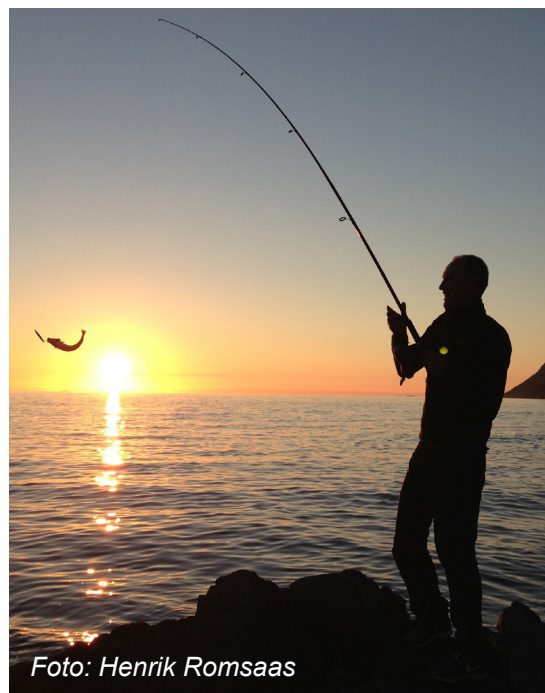
Om lag halvparten av kommunens areal er sjø og det er derfor naturlig at mange av friluftaktivitetene foregår her. Et godt eksempel på dette er **havpadling**, som har hatt en stor vekst i Tromsø de siste årene. Klubbene er flinke til å rekruttere nye medlemmer og ivaretar høy kompetanse på sikkerhet og sjømannskap. **Brettseiling** og **kiting** er også aktiviteter som er i vekst, men som tidvis er avhengig av å reise ut av byen for å finne nok vind. Derfor er Breivikeidet blitt et meget populært område for kiting. Veksten i disse aktivitetene fører til behov for forbedring av atkomst til sjøen, og lokaler for lagring og klubbaktiviteter. Mange innbyggere nyter sjøen best fra land, så **aktiviteter i «fjæra»** har alltid vært en viktig del av vårt friluftsliv og

Foto: Magne Hestem

innbyggernes kultur. Tilgangen til fjæra er dessverre ikke alltid enkel ettersom veier, bygninger og gjerder ofte skaper barrierer.

Jakt og fiske er friluftaktiviteter som står sterkt i Tromsø og bidrar til flotte naturopplevelser og fysisk aktivitet for mange. Tilgangen til fiskeressursene i havet er gode, både fra land og fra fritidsbåt. For de som foretrekker ferskvannsfiske er det gode muligheter i en rekke vann og elver. Småviltjegerne har i mange år dessverre fått kjenne på en merkbar nedgang i viltbestanden. Det er få konflikter i friluftslivet som involverer jakt og fiske, men utfordringer kan oppstå ved ferdsel inn i områder der det foregår jakt. Disse utfordringene kan løses ved å bedre kommunikasjonen mellom friluftstilretteleggere og lokale grunneierorganisasjoner.

Hundehold er en aktivitet som fører til at mange er aktive utendørs. Tromsøs innbyggere har mange turveger og stier som kan benyttes til turer med hunden, i tillegg til flere hundeparker.

Stisykling er en aktivitet som ikke krever eget anlegg, men som bedrives der det allerede er etablert stier og turveger. Denne formen for sykling foregår tidvis i høy hastighet. Dette fører ofte til konflikter med gående, som ikke føler seg trygge nok. I tillegg fører sykling til økt slitasje på stien. Tromsø kommune er derfor i dialog med sykkelmiljøet om etablering av stier som er spesielt tilpasset stisykling.

6.3.6 Forvaltning og drift

Tromsø kommunes kommunale friområder, turveier og lysløyper forvaltes og driftes av enhet for Park, idrett og friluft i samarbeid med Bydrift. Sistnevnte drifter også en del skiløyper over privat grunn. Bydrift Park vedlikeholder 170 km skiløyper i de bynære områdene, samt fjelløypene på fastlandet. Årlig prepareres det 12 000-16 000 km i vintersesongen, samt preparering av akebakker, skileikanlegg, alpinbakken «Bak-Olsen», de mindre bakkene i Grønnåsen hoppanlegg og skistadion på Storelva og Templarheimen. Bydrift preparerer også løyper i forbindelse med skirenn, som f.eks. de populære «Onsdagsrennene» for barn.

Bydrift drifter også skøyteisen på Charlottenlund, samtidig som de har ansvaret for

brøyting av de fleste utfartsparkeringene. Sommerstid har Bydrift blant annet daglig tilsyn med toaletter, vedlikehold av parker, rydding av søppel og øvrig tilsyn med de bynære områdene. Bydrift har også driftsansvaret for turveier og lysløyper med kantklipping, lypæreskift og grøfting; grill- og søppelkonteinere i flere friområder samt hundebokser og søppelbokser. ASVO tømmer hundebokser og søppelbokser i busskurene i byen.

DREIS har de senere årene opparbeidet seg til å bli et fint bidrag til den kommunale driften av friområdene. De utfører enkeltoppdrag etter bestilling fra Park, idrett og friluft og har 1-2 lag med brukere på jobb i friområdene fra mai til oktober der de både utfører rutineoppdrag og enkeltoppdrag. Trefelling, kosting, snømåking, blåsing av løpebanen på Charlottenlund og vannprøvetaking er blant rutineoppdragene.

I tillegg til ovennevnte arbeid utføres større vedlikeholds- og reparasjonstiltak på bestilling av Park, idrett og friluft, og gjennomføres av enten Bydrift eller private entreprenører.

En tilbakevendende problemstilling med forvaltning og drift er at det er lettere å skaffe midler for å bygge nye anlegg, enn det er å få midler til å drifte og vedlikeholde de eksisterende. Eksempelvis er det slik at søknadsordninger sjelden aksepterer søknader på midler til drift. Problemstillingen gjelder både for offentlige og private aktører. For kommunen vil det være viktig at det sikres tilstrekkelig med driftsmidler til de anlegg som i dag er etablert. Samtidig er det viktig at det i forbindelse med nye prosjekter også utredes et anslag på driftskostnader slik at dette blir en del av beslutningsprosessen og at det planlegges for at midlene settes av.

6.3.7 Frivillighet og samarbeid

Frivilligheten er en viktig ressurs i det norske samfunnet, og med lange tradisjoner i friluftslivet. Mangfoldet i frivillig sektor bidrar til å øke deltakelsen i samfunnet og gjør at frivillighet har en stor verdi i seg selv.

Tromsø kommune har en variert sammensetning av frivillige lag og foreninger som jobber med friluftsliv. FNF Troms (Forum for natur og friluftsliv) er fylkeskoordinator for 14 ulike lag og foreninger som jobber med natur og

Foto: Tine Marie Hagelin

friluftsliv, hvor 12 av disse foreningene er aktive i Tromsø kommune. Ishavskysten friluftsråd samarbeider med en rekke ulike frivillige foreninger om tilrettelegging og friluftaktiviteter. Flere utviklingslag og bydelsråd har friluftsliv og tilrettelegging på sin dagsorden.

Foto: Henrik Romsaas

Frivilligheten er en frittstående sektor. Det er derfor viktig å anerkjenne at det er frivilligheten selv, og ikke kommunen eller staten, som skal sette målene for frivillighetens deltakelse i samfunnet. Det er viktig at lag/ foreninger kan få jobbe mot egne mål for å forløse energi og engasjement, og at de får en reell mulighet til å medvirke. I tillegg er det viktig for frivilligheten å ha gode og stabile rammevilkår for å sikre forutsigbarhet.

Kommunen har per mai 2023 ikke en egen frivillighetskoordinator som jobber opp mot frivilligheten på vegne av kommunen. Det er mye godt samarbeid mellom kommunen og frivilligheten på friluftsliv, men dette samarbeidet har et stort potensial.

6.3.8 Informasjon

Mange etterlyser bedre informasjon om friluftslivstilbudet i Tromsø. Det finnes ulike nettsider som hver for seg gir info om ulike tematikk, men det er vanskelig for «nybegynnere» og besøkende å skaffe seg oversikt. Det bør tas stilling til om kommunen bør ta en mer aktiv rolle i formidlingsarbeidet og eventuelt på hvilken måte.

6.4 Bærekraftig friluftsliv

Utøvelse av friluftsliv setter bokstavelig talt et fotavtrykk på naturen, og påvirker andre brukere og interesser. Friluftslivets naturbruk må utføres så bærekraftig som mulig for å redusere eventuell negativ påvirkning av naturen. Vår arktiske natur er ofte sårbar, og skadelig bruk vil sette spor som vil synes og påvirke i svært lang tid.

6.4.1 Miljø og forurensning

Vi ser en stadig større bruk av natur og utmark, og en økende grad av organisert aktivitet på enkeltlokaliteter og strekninger. Denne aktiviteten medfører enkelte steder negativ påvirkning i form av slitasje og forsøpling. Noen steder er manglende toalettfasiliteter en potensiell forurensningskilde. Informasjon om vår stedvis sårbare arktiske natur, og god tilrettelegging i de mest sårbare områdene vil kunne bøte på dette.

6.4.2 Viltforvaltning

I Tromsø kommune forvaltes viltet i hovedsak av lokale grunneierlag og utmarkslag gjennom kortsalg for småviltjakt og fiske, samt gjennom organisering og gjennomføring av elgjakt.

Ferdsl i naturen kan virke forstyrrende på viltet i gitte perioder av året, på samme måte som for reindrifta, og manglende respekt for båndtvangen er tidvis et stort problem i utmark. Med økende bruk av allmenheten vil man også måtte regne med økt mengde hunder på tur i naturen. Løshunder har potensial til å forstyrre vilt i et stort område, og har særlig i hekke- og yngletiden stort skadepotensial. For å nå ut med informasjon til publikum er det etablert et godt samarbeid mellom Tromsø kommune og grunneier-/ beitelagene og arbeidet vil fortsette i planperioden.

Foto: Bo Eide

Foto: Tine Marie Hagelin

6.4.3 Verneområder

I Tromsø er det syv naturreservater, ett marint verneområde, fire landskapsvernområder med fuglefredning, og ett større landskapsvernområde (Lyngsalpan). Tromsø kommune forvalter Prestvatn landskapsvernområde, mens Statsforvalteren har ansvaret for forvaltningen av de resterende verneområdene. I tillegg til verneområder så har kommunen en lang rekke områder som er registrert som «viktige naturtyper». Noen av disse er sårbare for påvirkning og man bør være varsom ved tilrettelegging av aktivitet i eller i nærheten av disse.

Friluftsb Bruken av verneområdene spenner fra nesten ikke-eksisterende til svært intensiv. Tromsø kommunes mest brukte verneområde, Prestvannet, er mye brukt til rekreasjons- og turistformål året rundt. Dette medfører utfordringer med til dels stor slitasje i de tilrettelagte områdene. Noen av våre verneområder til sjøs opplever også økt bruk i friluftsb- og turistsammenheng, noe som fører til slitasje og forstyrrelse av dyrelivet. Mange av friluftsbaktivitetene i Tromsø kommune knytter seg til kystnære områder hvor også de største naturverdiene befinner seg i form av hensynskrevende arter og stedvis sårbare naturtyper.

6.4.4 Naturbasert næring

Fiske, oppdrett, reiseliv og landbruk inkludert reindrift er alle naturbaserte næringer med utbredt virke i Tromsø. Friluftslivet og de naturbaserte næringene har i mange tilfeller sammenfallende arealbruk og dette må hensyntas i planleggingen for å avveie ulike behov og hensyn.

6.4.4.1 Reiseliv

Bruk av naturen er sannsynligvis den viktigste grunnen til veksten i reiselivsnæringen de siste årene, og det forventes en utvikling mot cirka to millioner gjestedøgn i 2030. Dette må det tilrettelegges for. Tromsø kommunes reiselivsstrategi sier blant annet at det skal «planlegges for de lokale og dimensjoneres for de besøkende». Kommunen samarbeider tett med næringslivet og destinasjonsselskapet Visit Tromsø-region for å kombinere veksten i reiselivet, og oppnå positive lokale ringvirkninger.

Den naturbaserte delen av reiselivet består av varierte aktiviteter, fra vandring, padling og skitur, til fiske, nordlys- og hvalsafari. Hver av disse aktivitetene kan føre med seg spor i terrenget, forstyrrelser av dyreliv eller endringer i landskapet. Aktivitetene kommer som regel i tillegg til de lokales bruk av de samme naturområdene til friluftsliv. Overfylte utfartsparkeringer og slitasje av stier kan skape frustrasjon. Motordrevet båtturisme kan forstyrre padlernes søken etter stillhet; nordlysturismen kan skape trafikkutfordringer og hvalsafarivirksomhet kan bidra farlige situasjoner med dykking og kommersielt fiske.

Naturbasert reiseliv kan altså medføre både tilleggsbelastning og spredning. Graden og utbredelsen av naturbruken er vanskelig å vurdere da det ikke finnes gode målinger eller sporinger. Det er ønskelig å gjennomføre slike kartleggingsprosesser i forbindelse med bærekraftig besøksforvaltning. Kommunens reiselivsstrategi uttrykker behovet for mer aktiv besøksforvaltning. Stadig flere i reiselivsbransjen etterlyser også flere og strammere reguleringer og sertifiseringskrav.

6.4.4.2 Fiske og oppdrett

I foreliggende forslag til Kystsoneplan for Tromsøregionen (2022-2032) inngår fiskeri i kombinasjon med andre formål som natur, ferdsel og friluftsliv i 57 % av arealene. Dette sier noe om hvor tett på friluftslivet denne næringen ofte er. I tillegg til dette kommer oppdrettsanlegg. Og det er fra politisk hold både nasjonale og regionale føringer som ønsker en økning av oppdrettsvirksomheten.

I det samme planforslaget anbefales det at en eventuell vekst i Tromsøregionen må være kontrollert, bærekraftig og ha fokus på miljø og fiskehelse. Flere anlegg vil etter hvert gjøre det nødvendig å se på anleggenes samvirkende miljøeffekter, og påvirkningen på annen aktivitet. Flere anlegg og generelt høyere konsentrasjon av anlegg vil kunne påvirke og fortrenge annen bruk. Dette gjelder både annen næringsvirksomhet - som reiseliv - og privat friluftsliv. Arealbehovene til fiske, oppdrett og reiseliv må altså sees i sammenheng med arealbehovet til friluftslivet.

6.4.4.3 Landbruk og reindrift

I Tromsø kommune er det kun om lag 1,4 % av arealet som er dyrket mark. Jordbrukslandet ligger ofte i de mest interessante områdene for annet bruk på flat mark nær byen, tettsteder, vei og hav. Kulturlandskapet er en del av vårt attraktive landskapsbilde, som i mange tilfeller gir områder verdi og gode kvaliteter i friluftslivsutøvelse. Landbrukets infrastruktur, som skogsbilveier, benyttes ofte som kanaler inn i mer uberørt natur.

På tross av et aktivt landbruk så foregår det en gradvis gjengroing av mer marginale områder som ikke er i drift, deriblant i utmarka hvor det er færre beitedyr enn tidligere. Dette vil over tid føre til et endret landskapsbilde og det kan være et behov for økt grad av tilrettelegging for friluftsliv i disse områdene, eksempelvis med rydding av stier og rasteplasser.

Det er i dag et godt samspill mellom landbruksinteresser og friluftsinnteresser. Men det oppstår i enkelte områder konflikt når hundeiere ikke holder hundene sine i bånd, og disse dermed løper fritt og forstyrrer beitedyr i utmark. Det oppstår også fort en ubehagelig situasjon når turgåere ferdes på dyrket mark. God informasjon til publikum kan bøte på dette, og det bør alltid være tett samarbeid med eiere av inn- og utmark i tilretteleggingssammenheng.

Friluftsliv og ferdsel i naturen kan være til ulempe for reindrifta i gitte områder og perioder gjennom året. Særlig aktuelt er det i reinens kalvingsperiode når vinteren går mot vår. Dette er noe som må tas med i betraktningen når for eksempel nye skiløyper skal etableres og toppturtraseer anbefales. Det er også noe som må være med når man vurderer forslag og tilrettelegging for næringsbasert friluftsliv.

6.5 Sikring av friluftsområder

Det er en forventning i Tromsø om at alle friområdene i kommunen skal være tilgjengelige og attraktive å ta i bruk for allmennheten. Allemannsretten og friluftsløven gir folk rett til ferdsel og opphold i utmark, uavhengig av hvem som eier arealet. Dette lovverket er et viktig grunnlag for friluftsliv i Norge. For å lykkes med dette er det behov for å verne om de grønne områdene på ulike måter. Kommunen kan hindre at utmark omdisponeres, og dermed ivareta arealer for friluftsliv. Dette gjøres gjennom blant annet Kommuneplanens arealdel og ulike reguleringsplaner, men utfordringer knyttet til tilgjengelighet og tilrettelegging kan også løses gjennom ordningen «Statlig sikrede friluftsområder».

6.5.1 Statlig sikring

Sikringen innebærer et forpliktende samarbeid med Miljødirektoratet hvor kommunen støttes økonomisk til eksempelvis oppkjøp av eiendom. Eiendommer som sikres er først og fremst populære områder der allmennhetens bruk er så stor at den overstiger det grunneier må akseptere i henhold til allemannsretten. Videre prioriteres områder der det er behov for fysisk tilrettelegging for å ivareta arealet og sikre

allmennhetens bruk. Tromsø kommune kan også statlig sikre områder som er utsatt for utbyggingspress, og som samtidig har en nøkkelfunksjon (f.eks. som del av en sammenhengende grønnstruktur). Statlig sikrede områder i Tromsø er per mai 2023 lokalisert i Tromsdalen, Tromsøya (Sydspissen) og Hella. Områdene utgjør totalt 1018,2 daa.

6.5.2 Markagrensa

Markagrensa er en viktig grense for avgrensning og forvaltning av friluftsområdene i Tromsø. Formålet er å ivareta kommunens behov for å avgrense og opprettholde verdifulle friluftsområder for befolkningen, som ligger nær til eller har adkomst fra boligområder. Markagrensa skal ha en funksjon som en grense mellom byggesoner og marka. Den skal fungere som en avgrensning mot andre arealer og beskytte viktige friluftsområder i kommunen. Markagrensa markerer de arealene som er en viktig fellesverdi knyttet til naturopplevelser, naturmiljø, biologisk mangfold, kulturminner, landskap med mere. Formålet er at dette ivaretas for fremtidige generasjoner og motvirke den etter hvert velkjente «bit for bit-nedbyggingen» av naturarealene.

Foto: Tine Marie Hagelin

7 Arbeidsprosessen

Denne planen erstatter tidligere kommunedelplan for idrett og friluftsliv, som var gjeldende fra 2018-2021. Arbeidet med ny plan startet opp i 2021, med utarbeidelse av et planprogram som ble vedtatt av formannskapet i februar 2022. Selve planarbeidet ble satt i gang fortløpende etter dette.

I forbindelse med planarbeidet er det hentet inn betydelige innspill utenifra, deriblant gjennom omfattende spørreundersøkelser blant idrettslagene og ungdomsskoler i kommunen, konferansen «Framtidas idretts-Tromsø» og brukermøter. Deltakelsen og oppslutningen har vært stor, med totalt 129 deltakere på konferansen og 220 svar på spørreundersøkelsene fra ulike idrettslag og ungdommer i Tromsø. I forbindelse med friluftsliv har Ishavskysten Friluftsråd vært en viktig støttespiller og bidragsyter, og det samme har Tromsø idrettsråd vært på idrettsfeltet.

Planen lå ute til høring i perioden 23. november 2022 til 8. januar 2023 og ble endelig vedtatt i kommunestyret i mars.

Foto: Pål Jakobsen

8 Vurdering og evaluering av planen

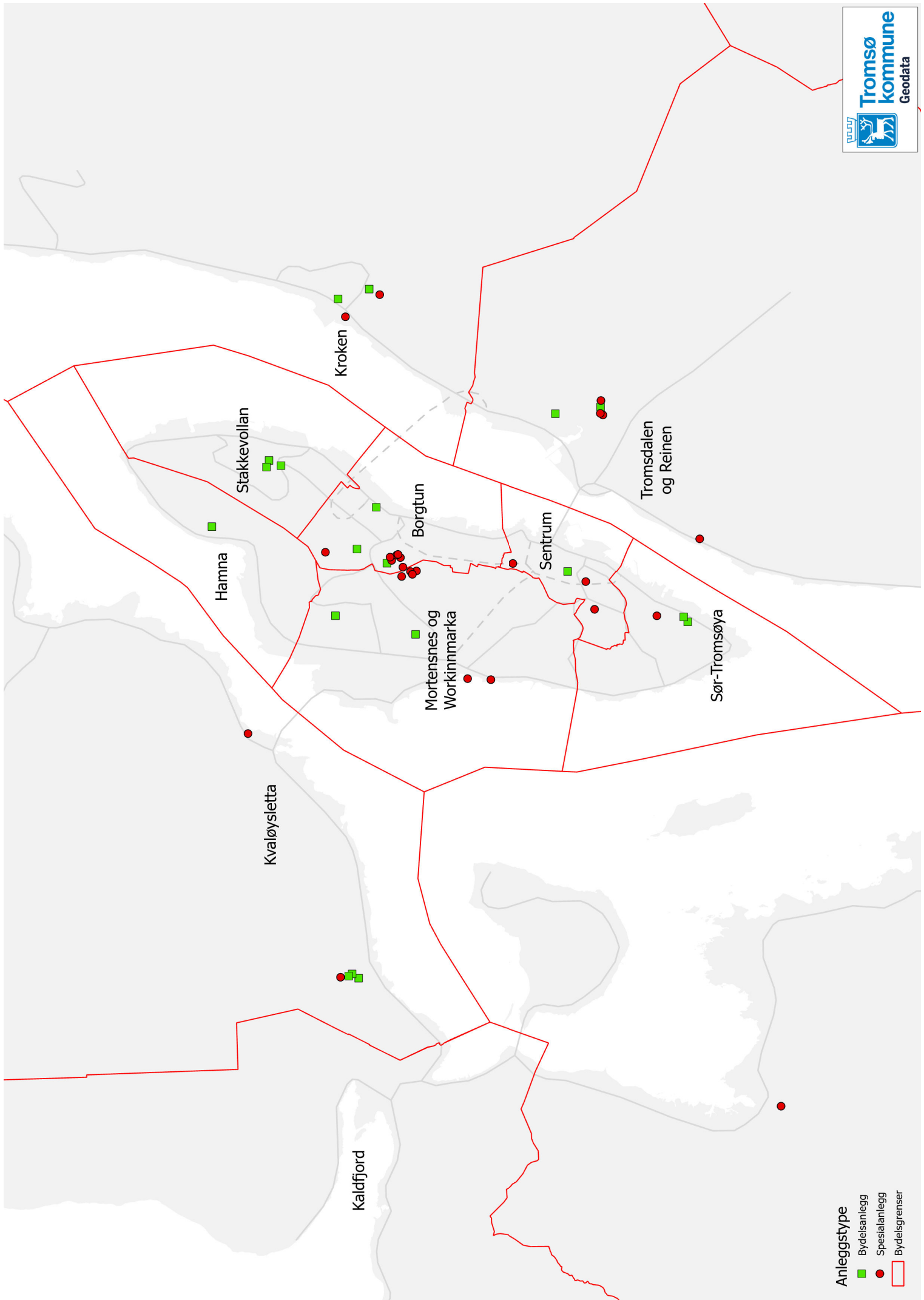
Kommunedelplanen for idrett og friluftsliv skal bidra til at alle i Tromsø får mulighet til aktivitet og naturopplevelser. Dette vil bidra til å fremme bolyst samt fysisk og psykisk helse, nå og i fremtiden. Slik skal planen også bidra til å oppnå målsetningene i kommuneplanens samfunnsdel.

Planen oppsummerer kunnskap om status for idrett og friluftsliv i Tromsø, i tillegg til å legge føringer og strategier i form av delmål for forvaltningen. Planen inkluderer også et eget handlingsprogram for utvikling av anlegg og tiltak. Kommunedelplanen er ikke juridisk bindende for eksempelvis arealforvaltningen. Tiltak og delmål fastsatt i planen må derfor benyttes som strategiske retningslinjer ved utarbeidelse av kommuneplanens arealdel og i forbindelse med annen saksbehandling for å oppnå målsetningene.

Tromsø kommune ønsker å følge opp bruken av planen med en underveisvurdering samt en sluttvurdering og evaluering av planen. Underveisvurderingen er planlagt gjennomført midtveis i planperioden, altså etter om lag to år. Ved begge tilfellene vil planen evalueres ved en gjennomgang av følgende tema:

- Hvordan planen blir benyttet og hensyntatt i kommunal saksbehandling og planprosesser, både på administrativt og politisk nivå.
- Måloppnåelse av de forskjellige delmålene, eventuelt status i arbeid med disse.
- Status for gjennomføring av handlingsprogrammet.

Underveisvurderingen gjennomføres av administrasjonen og vil munne ut i et eget kortnotat som presenteres til politiske utvalg. Sluttevalueringen vil gjøres i forbindelse med revidering av planen og deretter inngå som en del av grunnlaget for ny kommunedelplan.

Anleggstype
■ Bydelsanlegg
● Spesialanlegg
□ Bydelsgrenser

